

ERNYES Mihály*
SZALAY József életútja
(1870.II.17. Békéscsaba – 1937.IV.25. Szeged)
(Way of life of József SZALAY.)

Absztrakt

Dr. SZALAY József kerületi rendőrfőkapitány életútja tehetséges, irodalomszerető, nemzethű rendőrtiszt pályája. Rendezett családi viszonyok között élte életét. Kiválóan teljesítve hivatásbeli teendőit vált a délmagyarország műgyűjtők egyik vezéralakjává. Rendőri munkásságát a humánus és a törvénytisztelet jellemezte.

Kulcsszavak:

Dr. SZALAY József kerületi rendőrfőkapitány , a polgári magyar állam rendőrsége , Dr. SZALAY József könyvgyűjteménye ; Dr. SZALAY József szellemi munkássága , Délalföldi társadalmi élet 1867-1930.

Abstract

Dr. József SZALAY District Police Captain's life is a talented, literary, nationalist police officer. He has lived in an orderly family relationship. By fulfilling his professional duties, he has become one of the leaders of the South American gynecologist. His police work was characterized by humanity and law.

Keywords:

Dr. József SZALAY District Police Captain's ; police in Hungary 1867-1945 ; Dr. József SZALAY's book collection ; intellectual activity of dr. József SZALAY ; Social life in Dél-Alföld 1867-1930.

---

*

- *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (**ORCID**)

<https://orcid.org/0000-0001-7819-1781>

Institutional attachments = Szerző intézményi kötődései :

- *Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement* = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

@: ermi_uiroda@freemail.hu

doi: 10.31626/HU-EISSN2560094X.IV.TOM.41-94.p

A dr. SZALAY József életútját közreadók jobbára a *tanult* vagy a *könyvbarát* jelzők köré csoportosuló tevékenységét emelik ki. Fellelhető életrajzi adataiban esetenként bizonytalanság illetőleg eltérés mutatkozik. A szakmai jellegű adatok inkább érintőlegesen, állomásra történő rámutatás szerűen kerülnek megemlítésre és azok felkutatása, a legerőteljesebb törekvés ellenére is, kénytelen nélkülözni a teljességet. E dolgozat igyekszik hangsúlyosabban felhozni a rendőri pályához kapcsolódó adatokat és bepillantást nyújtani a korabeli állapotokba, rajtuk keresztül testülettörténeti eseményekbe, ismeretekbe. Az alapokat jelentősen a sajtóban megjelent közlemények nyújtják.¹

Születés és elmúlás

Dr. SZALAY József, a „literátus főkapitány” Békéscsabán jött világra 1870. II. 17-én, SZALAY József földbirtokos és BAGI / BAGHY Ágnes gyermekeként, a korábban Szőlőpusztán lakó, édesanyja békéscsabai 738. számú házában. Keresztelésekor a József Lajos Sándor nevet kapta. Öt testvére született, Gyula, Lajos, Ágnes, Margit és Imre.²

Idősebb SZALAY József 62 éves korában, 1912-ben hunyt el Békéscsabán. A sajtó szerint nagyon előkelő és kiterjedt családot borított gyászba.³ A gyászszertartás során a vármegye, a járás, a község és az egyesületek képviselői, a Békéscsabai 48-as Függetlenségi Pártkör vezetője fejezték ki részvétüket. A Széchenyi-ligeti római katolikus temetőben helyezték örök nyugalomra.⁴

Özvegy SZALAY Józsefné született BAGHY Ágnes 84 éves korában, 1929. X. 19-én, Szegeden távozott el az élők sorából. Békéscsabán a Széchenyi-ligeti római katolikus temetőben lévő családi sírboltban lelt nyugalomra.⁵

SZALAY Sándor hadapród őrmester, a nyugállományú kereleti rendőrőrkapitány 21 éves fia, 1932. III. 29-én a honvédszárlaktanyában (tűzérkaszárnnyában) szíven lőtte magát és azonnal meghalt. Zsebében édesatyjához címzett levelet talál-

tak, melyet rögtön kézbesítettek. Előző nap egy szegedi úricsaládnál töltötte az estét, ahonnan nagyobb társasággal kávéházba tért be. Akkor viselkedése nem mutatta nyomát annak, hogy mire készül. A széles körben ismert és nagyra becsült SZALAY-család iránt mély és őszinte részvét nyilvánult meg.⁶

Dr. SZALAY Józsefet 1937. IV. 25-én, Szegeden érte az elmúlás. Néhány nappal korábban, JUHÁSZ Gyula temetésén, meghült és ágnak dőlt. Magasra szökött láza mellett, agyvérzés támadta meg. Szombaton a klinikára szállították, ahol eszméletét teljesen elvesztve vasárnap délelőtt meghalt. Kilenc óra huszonöt perckor megállt a szíve. A város dízsírhelyet adományozva, saját halottjának tekintette.⁷

1937. IV. 28-án délben, nagy részvét mellett helyezték el sírjába a nyugállományú rendőrkerületi főkapitányt. A városi múzeum hatalmas csarnokában ravatalozták fel, ahonnan végeláthatatlan tömeg kísérte utolsó útjára. A gyászszertartáson a Magyar Királyi Belügyminisztériumot és a Magyar Királyi Rendőrséget a szervezetek kiválóságai képviselték.

Megjelentek a volt rendőrkerülethez tartozó kapitányságok vezetői és őrszemélyzeti parancsnokai is. Az egyetemi tanács tagjai, katonatiszti küldöttség, a szomszédos városok küldöttsége és számos jóbarát, ismerős.⁸ Rendőr altisztek vállukon viték ki a koporsót a kultúrpalota elé, ahol a katolikus egyház, a rendőrség, az önkormányzat, a társadalmi szervezetek, a szegedi egyetem és a politikai pártok képviselői búcsúztatták az elhunytat. A beszédek elhangzása után a rendőraltisztek a gyászkocsira tették a koporsót és a végtisztességet lerovók elindultak a belvárosi temetőbe.⁹ A temetésen résztvevő számos egyenruhás és civil személyre való tekintettel meg kellett szervezni magát a gyászmenetet is. A gyászmenetet alkalmi zászlóaljja szervezték a rendezett felvonulás céljából.¹⁰

A családot elárasztották a részvétnyilvánítások. Szeged polgármestere, az elhunyt özvegyéhez szóló levelében arról írt, hogy a fájdalmas és pótolhatatlan veszteség gyászba borította a várost.

Békéscsaba város 1937. IV. 26-án tartott rendkívüli közgyűlésén áldozott néhai SZALAY József emlékének. Békéscsaba polgármestere, egykori rendőr főtanácsos gyászbeszédében emlékezett meg „a város nagy szülöttéről, akinek elvesztése a magyar közigazgatásnak, közéletnek, tudománynak és irodalomnak súlyos csapást jelentett.”¹¹

A magyar kultúra vezető személyiségei és a régió közigazgatási vezetői táviratban fejezték ki részvétüket.¹² A kulturális egyesületek a délmagyarországi rangos rendezvényeiken kegyelettel emlékeztek dr. SZALAY Józsefre.¹³

A szociális és literátus főkapitány

A *Délmagyarország* munkatársa arról is írt, hogy SZALAY Józsefnél lelkesebb megértője, megérzője és ajnározója nem igen akadt a komoly irodalmi és művészi ambícióknak. Szeged és a magyar vidék irodalmi vezérkarának elhivatott elnöki tiszte rája szabódott. Szeged felbecsülhetetlenül sokat köszönhetett önzetlen lelkesedésének. „Itt ragadt rá díszes titulusa, a literátus főkapitány, amelvre talán minden címei között a legbüszkébb volt. Tudták róla, hogy rajongó szerelmese az irodalomnak, hogy lázas buzgalommal gyarapította könyvtárát, amely már akkor is, közel negyven esztendővel ezelőtt, igen számottevő magánkönyvtár volt ezen a vidéken, ahol ma sem igen gyűjtenek könyvet az emberek. Rendőr volt, de a szó legnemesebb értelmében.”¹⁴

A megemlékezések kiemelték, hogy SZALAY József olyan legmodernebb európeér volt, aki holtáig meggyökeresedett szegedi polgár maradt. Ugyan a múzsákkal jegyezte el magát, de egész emberként élt az élet árnyékos oldalán járó kemény rendőri hivatásnak. „Sokoldalúsága ellenére, vérbeli rendőr volt, abból a régi klasszikus fajtából, amelyet kitűnő jogászai tudása, elhivatottsága és gyakorlati érzéke képesített a vezetésre, irányításra.”¹⁵

A gyászbeszédekben elhangzottak szerint „szűkebb családjá után a m. kir. rendőrség volt az, amelyre dr. SZALAY József a legpazarabbul szórta nagy szellemének kiapadhatatlan

kinceseit [...] Rendőr volt ő a szó legnemesebb értelmében. Fanatikusan szerette pályáját, mert azt nem kenyéradó hivatalnak, hanem élethivatásnak tekintette. Magát soha nem kímélte és alárendeltjeinek mindig példát mutatott a kötelességteljesítésben. [...] A testületből való kiválásával sem szűntek meg azok az évtizedes, szoros kapcsolatok, amelyek intézményünkhöz fűzték.”¹⁶

A *Magyar Könyvszemle* kisebb közlemények rovatában a bibliofil SZALAY rendőri tevékenységének egy jelzőkkel felruházott mondatot szentelt. „Literátus főkapitánynak szokták volt nevezni, aki mint rendőrfőkapitány, erős kézzel tartotta Szeged és környékének rendjét, aki nyugdíjazása után is megmaradt kemény, katonás embernek.”¹⁷ A megemlékezése többi részében a főkapitány irodalomszeretete és könyvgyűjteménye szerepelt.

Az egyik visszaemlékező méltatásában jelezte „ha Szalay József irodalomrajongásáért és a magyar betű szenvedélyes szeretetéért a literátus-főkapitány megkülönböztetett elnevezést kapta diszül, úgy a magyar munkaügy és népvédelem terén kifejtett munkássága elismerésül kiérdemelte a szociális-főkapitány rangját is.”¹⁸ Mégpedig a világháború alatt kifejtett szociálpolitikai tevékenységével. A háború elején megkezdte működését Szeged háborús munkaközvetítője, melynek célja volt az otthon maradt családtagok részére kereső foglalkozás biztosítása s melynek működése dr. SZALAY József elgondolásán alapult. A magyar anyák és csecsemők társadalmi védelme érdekében megalapította a Szegedi Stefánia Szövetséget, majd felállította a gyermekrendőrséget, amelynek a nagyobb gyermekek és a fiatalok védelme volt a hivatása. Tagjai jogosultak voltak a bajbajutott háborús gyermekek érdekében bárhol közbe lépni. „Egész sorozata van még Szegeden a szociálpolitikai alkotásoknak, amelyeknek alapjait Szalay József tevékenysége építette ki a világháború alatt.”¹⁹

A munkaügy terén szerzett tapasztalatairól a *Szegedi Napló* 1916. I. 27.-ei és 28.-ai számában *Szegedi munkaközvetítés* címmel kétrészes tanulmányt tett közzé.²⁰

Többek között erélyes és helyes intézkedésekkel védte a közönséget az élelmiszer uzsora ellen, amikor elrendelte, hogy

a tanyai termelőknek reggel kilenc óra előtt nem szabad a kofáknak eladni áruikat, hanem csak a fogyasztó közönségnek. Ezzel azt a gyakorlatot kívánta felszámolni, amely szerint a kofák a hajnali órákban felvásárolták az élelmiszereket, majd kétszeres áron adták el a közönségnek. „Az intézkedés a kofáknak nem tetszik, viszont a nagyközönség dicséretére számíthat.”²¹ A cikk szerzője egyúttal felhívta a figyelmet arra, hogy a tanyai gazdák közül többen úgy akarják kijátszani e fontos intézkedést, hogy kilenc óráig letakarva tartják áruikat.

1915. XI. 15-én délután félhatra értekezletet hívott össze a gyermekvédelem ügyében. A résztvevők széles köre érdemi tevékenységére világított rá, hogy meghívottak voltak a Feminista Egyesület, a Felebaráti Szeretet Szövetség, a Kisdédóvó Jótékony Nőegyesület, az Orvos-egyesület, a városi főorvosi hivatal munkatársai és vezető pedagógusok.²²

1917 őszén, hét szegedi orvossal közösen csecsemőbemutatót rendeztek a munkásotthonban. A munkásnyák mintegy 450-500 gyermeket vittek oda, előadást hallgattak meg, majd a zsűri tíz csecsemő édesanyjának 20-20 korona pénzjutalmat és gyermektápszert adott át.²³

Dr. SZALAY József szociális érzékenysége nemcsak a világháború időszakában, hanem korábban és később is, nemegyszer tetten érhető.

Özvegy dr. SZALAY Józsefné alig fél évvel élte túl férjét. A hetek óta súlyos vesebetegséggel Szegeden, majd Budapesten kórházban feküdt az özvegy, röviddel a fővárosban végrehajtott műtétet követően 1937. X. 21-én, 65 éves korában elhunyt. 1937. X. 24-én, vasárnap helyezték örök nyugalomra a Szegedi Belvárosi Temetőben lévő családi sírboltba, férje mellé. A temetésen megjelent a Magyar Királyi Rendőrség küldöttsége és a SZALAY-család nagyszámú rokonsága, ismerősei, valamint a barátok sokasága, a kulturális intézmények képviselői.²⁴

Tanulás, házasságkötés

SZALAY József a békéscsabai algimnáziumban és Szatmáron, majd a Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem jogi karán tanult és a bécsi egyetemet is látogatta. 1894-ben szerzett jogtudományi doktorátust.²⁵

1926. VII. 5-én a békéscsabai régi algimnázium növendékeinek találkozóján két beszédet mondott. Méltatta a találkozó jelentőségét, majd volt igazgatójuk sírjánál emlékezett a tanulóévekre.²⁶

Az 1871-ben született, orosházai illetőségű menyasszonyával 1897. XII. 4-én kötött házasságot, melyben József, Margit, Ágnes és Sándor nevű gyermekeik születtek.²⁷

Dr. SZALAY József egész életét átfogta a közszereplés, melynek kezdete jól észrevehető fiatal korában, esetenként szakmai, szolgálati tevékenységéhez kapcsolódóan is. Részvétele, tisztségei és megbízásai arról tanúskodnak, hogy elkötelezett, cselekvő szereplője volt élete mozgalmas folyamatának, állásaiban és azon kívüli elfoglaltságaiban egyaránt. Szemléletét, munkavégzését mindenkor jellemezte a tisztességes helytállás, a közért való tenni akarás.

Hivatali szolgálata 1892-ben kezdődött, amikor Békés vármegye aljegyzőjévé választották. Két évvel később az orosházai járás szolgabírója lett.²⁸

A házassági anyakönyvi kivonat 1897-ben felvett bejegyzése arról tanúskodik, hogy a vőlegény tiszteletbeli főszolgabíró.²⁹

Az 1897. IV. 24-ei főispáni beiktató közgyűlés a megyebizottsági tagok sorában találta.³⁰

1900. IV. 19-én, a Gyulán tartott rendkívüli vármegyei közgyűlés tudomásul vette a belügyminiszternek azt a leiratát, amelyben közölte dr. SZALAY József szolgabíró ügyészségi megbízottul történt kirendelését.³¹

A társadalmi élet jeles eseményei voltak a farsangi bálók, melyekről a helyi lapok rendszeresen beszámoltak, s a résztvevő hölgyekről valamint a túlfizetőkről névsort tettek közzé.

Dr. SZALAY József, aki rendszerint rendezőként is közreműködött, jelen volt a gyulai polgári kör által 1894. VIII. 15-én tartott táncvigalmon, ahol 1 forint túlfizetést tett.³²

1896. II. 22-én a nőtlen urak bálján a belépőn felül 2 forintot fizetett be.³³

Megjelentek 1900-ban a csabai vívók bálján dr. SZALAY Józsefné (Orosháza) és SZALAY Ágnes, úgyszintén az orosházi vöröskereszt-egylet nagy sikerű jelmezes bálján, ahol SZALAYné rococo ruhát viselt.³⁴

E körben később sem tétlenkedtek, többek között részt vettek 1929-ben a Szegedi Csónakázó Egylet hagyományos bálján,³⁵ a következő évben a báli szezon legkimagaslóbb eseményén a „Tisza” Szegedi Evezős Egylet álarcos jelmezes bálján.³⁶

1901 decemberében Hódmező-Vásárhelyen tüdővész ellenes bizottság alakult, melynek társelnökeként dr. SZALAY József, a hölgybizottság tagjai között dr. SZALAY Józsefné szerepel.³⁷

Gyulán a József Főherceg Szanatórium-Egyesület 1902. évi február hó 1-én rendezett bált, melynek tiszta bevételét 3 155 korona 65 fillért az egyesület pénztárába bevételeztek. Felüljegyeztek, a békéscsabai SZALAYJózsefné (a főkapitány édesanyja) 8 koronát és dr. SZALAY József 5 koronát.³⁸

A hódmezővásárhelyi szanatórium bálrendező bizottsága elhatározta, hogy szintén ez évben, február 22-én fényes mulatságot fognak tartani. Gyulán, 1902. II. 1-én este fél 6 órakor Dr. SZALAY József, mint báli intézőbizottsági tag, vezetésével küldöttség kereste fel a főispán feleségét, aki a védnökői tisztet elfogadta. A bálra Gyuláról is többen készülődtek, viszonzandó a vásárhelyiek báli részvételét.³⁹

Dr. SZALAY Józsefné, mint védnök, feltűnt az 1920. II. 1-én és 2-án budapesti példa nyomán tartott rendőrnapi támogatójaként. A rendezvényhez — sétahangverseny, művészhangverseny, díszelőadások, filmvetítések zajlottak — kapcsolódóan a

rendőrség javára pénzbeli és természetbeni adományokat gyűjtöttek.⁴⁰

Dr. SZALAY József nem tartotta távol magát a színjátszástól sem. 1894. XI. 24-én az Országos Vöröskereszt Egylet Orosházi Fiókja az Alföld-szálló nagytermében tartott műkedvelői színelőadást. A „*Nők az alkotmányban*” című darab szereposztásában, BÉRESI Vilmos alakítójaként került feltüntetésre. Az előadást táncmulatság követte.⁴¹

A 106 taggal bíró Orosházai Kaszinó 1898. februári közgyűlésén dr. SZALAY Józsefet igazgatónak választotta.⁴²

1899. I. 6-án, majd 2 év elteltével ismét, az orosházai polgári olvasóköri tisztújító közgyűlésén tiszteletbeli alelnöknek választották meg.⁴³

1899 tavaszán, Orosházán iparkiállítást rendeztek. A végrehajtó bizottság elszállásolási bizottságot alakított, melynek elnöki tisztét dr. SZALAY József töltötte be.⁴⁴

1899. október 16-án a boldogult *Erzsébet királyné* kegyeltes emlékére a fővárosban emelendő „Örökimádás temploma” budapesti központi bizottságának békésmegyei megbízottja által összehívott nagygyűlésen megyei középponti bizottságot alakítottak, melynek választmányi tagja lett SZALAY Józsefnek is volt.⁴⁵

A békésmegyei gazdasági egylet választmánya 1900. I. 13-án tartott ülésén Orosházára egyleti megbízottul dr. SZALAY Józsefet választották meg.⁴⁶

1900. III. 17-én az orosházai kereskedelmi csarnok hangversenyt tartott, melyet követően dr. SZALAY József szolgabíró, a kereskedelemről szóló élvezetes felolvasásával ismét kedves estét szerzett az orosháziaknak. A kereskedelem eredetétől az akkori kereskedelemig eljutó előadása mindvégig lebilincselő és szellemes volt.⁴⁷

1900. X. 21-én a lélekemelő, magasztos ünnep keretében történt új katolikus templom felszentelését és megáldását követő 25 terítékű ebéden résztvevő dr. SZALAY József, sajtóhírben, fősolgabíróként szerepelt.⁴⁸

Békés vármegye igazoló választmánya 1900. VIII. 23-án tartott ülésén rögzítette az orosházai dr. SZALAY József nevét

azon legtöbb adót fizetők között, akiknek az adója kétszeresen számíthatott.⁴⁹

Politikai szereplés gondolataként kevés alkalommal ugyan, de foglalkozott a rendőri pályán kívüli munkavégzés lehetőségével.

1901 nyarán arról készült közlemény, hogy dr. SZALAY József az orosházai járásba beosztott szolgabíró és tiszteletbeli főszolgabíró, akit az orosházai választókerület szabadelvű pártja képviselőjelöltté kiáltott ki, szolgabírói állásáról lemondott.⁵⁰ A lemondást az 1901. VII. 20-án tartott rendkívüli közgyűlésen a vármegye törvényhatósági bizottsága elfogadta és lelkiismeretes hivatali tevékenysége felett elismerését fejezte ki.⁵¹

A Békésmegyei közlöny 1901 őszén utalt arra, hogy Orosházán a szabadelvű párt jelöltje dr. SZALAY József „ki mostanában kerületének községeit látogatja.”⁵² Képviselővé nem választották meg.

Egy évtized elteltével kiszemelték Békéscsaba polgármesterének. 1911 nyarán mozgalom indult, azért, hogy a negyvenezernél több lakosú Békéscsaba nagyközségből rendezett tanácsú város legyen, melynek több tisztviselői állásaira terveztek is jelölteket. Elsősorban azzal a témával foglalkoztak, hogy ki lesz a polgármester. „Legnagyobb pártja Szalay József dr. szegedi főkapitányhelyettesnek van, akit nagyon szeretnének megnyerni a város első tisztviselőjének.”⁵³ Békéscsabai polgármester sem lett.

1913-ban jelentkezett a Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara vezető titkári állására. A sajtó szerint kiváló jogász és nagyon tevékeny ember. Régebb idő óta foglalkozik már közgazdasági és kereskedelmi kérdésekkel, gyakorlati téren nagy sikert ért el több kiállítás rendezésével. A választáskor azonban a 47 szavazatból csupán 2-öt kapott.⁵⁴

A rendőri pályán tartósan tevékenykedett dr. SZALAY József. 1902. év elején a Hódmezővásárhelyi rendőrkapitány Kolozsvárra történt kinevezésével megüresedett a városi rendőrkapitányi állás, amelyre a főispán dr. SZALAY József volt orosházai képviselőjelöltet és szolgabírót, tiszteletbeli főszolgabírót nevezte ki.⁵⁵ Ekkor Orosházáról, Hódmezővásárhelyre költöz-

tek. E tisztségéből hamarosan bekapcsolódott a vidéki rendőrtisztviselőknek a rendőrség államosításáért folytatott küzdelmébe.⁵⁶

Oroszlánrészt vállalt a Hódmezővásárhelyen 1904. VIII. 14. és 28. között rendezett ipari és mezőgazdasági kiállítás szervezésében. Az 1902. IX. 4-én tartott ülésen alakult meg az előkészítő bizottság, amely a következő év decemberében választotta meg a vezetőiséget. A kiállítás elnöke dr. SZALAY József rendőrfőkapitány lett széleskörű jogosítványokkal. Közel 1 400 kiállító közölte részvételi szándákát, a kiadott belépőjegyek száma csaknem 45 000 volt. A kiállításról dr. SZALAY József rendkívül részletes, 136 oldalas végjelentést készített.⁵⁷

A kiállítás időtálló hozadéka a városi múzeum (1905) és a városi könyvtár (1907) létrejötte, melyek születésénél szintén bábáskodott a főkapitány. Utóbbi létrehozásának gondolatát 1906-ban, a *Vásárhely és Vidéke* című ellenzéki lap vetette föl. dr. SZALAY József a cselekvés élére állt, az 1880 óta beszerzett könyveket jegyzékbe rendezte, felsorolta a beszerzendő kiadványokat és elkészítette a könyvtári szabályzatot is.⁵⁸

A szegedi évek

1908 tavaszán Szeged rendőrfőkapitány-helyettesi székét foglalta el s egyúttal a rendőrbírói tisztséget is gyakorolta. Az eseményről a *Szegedi Napló* 1908. V. 23-án adott hírt *Az új főkapitány-helyettes* címmel.⁵⁹

A közigazgatási reformelképzelésekről és a munkájához tartozó rendőrbírói gyakorlatról, előadásokkal és publikációkkal nyújtott tájékoztatást a helyi közönségnek. Tág teret kapott ezekhez a *Szegedi Napló* 1911 első negyedévében megjelent számaiban is.⁶⁰

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetsége 1910. IX. 26-án és 27-én tartott nagygyűlésére Szegeden került sor. A minisztériumok képviselői vonattal érkeztek, akik elé dr. SZALAY József helyettes főkapitány, mint a jogadó- és elszállásoló bizottság elnöke, Kecskemétig utazott, tájékoztatásuk céljából.⁶¹

1910. november végén hivatali helyiségébe hívta meg a szegedi kocsmárosokat és bortermelőket, akik közel ötvenen jelentek meg. Intézkedésének célja az érintettek kioktatása volt, a bornyilvántartás mikénti vezetésére vonatkozóan, melyet az elmúlt két évben szabályoztak törvényi és földművelésügyi miniszteri szinten.⁶²

1911. I. 16-án tartotta első felolvasását a szegedi ügyvédi kamara nagytermében az újjászervezett Szegedi Jogász Egyesület. A törvényszéki bírák, ügyvédek, rendőrtisztviselők és más jogászok előtt dr. SZALAY József főkapitányhelyettes, a január elsején hatályba lépett rendőri büntetőeljárásai rendelkezéseket ismertette. Előadását hosszan tartó tapssal, zajos éljenzésekkel honorálták.⁶³

Felolvasásokon való részvétele továbbra is meglehetősen gyakori volt. 1912. II. 11-én délután félötkor a Szegedi Tisztviselők Otthona volt a színhely, ahol dr. SZALAY József *Karcolatok a rendőri büntető bíró szobáiból* címmel írt dolgozatát adta elő.⁶⁴

1911. év elején, mint kihágási bíró, több olyan hadkötelest megbírságot 20 koronára, akik elmulasztották a köteles jelentkezést. A legények a húsz koronákat nem fizették meg, hanem küldtek helyette egy levelet, melyben többek között azt írták, hogy vegye tudomásul, ha három napon belül nem engedi el a büntetést „ha tíz rendőr áll is mögötte, lelőjük. Ezt határoztuk mi tizennégyen, hadkötelesek.” dr. SZALAY József főkapitányhelyettes nem ijedt meg, a bírságot sem engedte el és rendőrökkel sem vette magát körül, ellenben életveszélyes fenyegetés miatt, ismeretlen tettes ellen megindította az eljárást.⁶⁵

1911 nyarán *Ne féltsék az önkormányzatok az autonóm jogukat* alcímmel osztotta meg gondolatait az olvasókkal. Hangsúlyozta, hogy a városok az anyagiak mellett erkölcsi hasznot is magukénak mondhatnak az államosítással, hiszen sokkal képzetebb, fegyelmezettebb és létszámában nagyobb rendőrség áll majd a közbiztonság rendelkezésére. Fontos ugyanakkor a pontosság és a körültekintés az előkészítésben és a végrehajtásban egyaránt. Véleménye szerint a rendőrség államosítását egybe kell kapcsolni a közegészségügy államosításával. Három fontos

változást hoz az államosítás, nevezetesen létszámemelést, fizetésemelést és minőségemelést. Az állam gondja lesz a teljes rendőri létszám biztosítása. Meg fog szűnni az aránytalanul rossz rendőri fizetés, amely néhány nagyobb város kivételével sajnálatos valóság. Az államrendőrség tisztjeitől a jogvégzettségén kívül, megfelelő gyakorlatot is elvár az állam. Egyúttal a rendőrlegénység képzése is magasabb színvonalúvá válik. Egyébként a rendőrtisztviselők országos egyesülete már tervet is készített a végrehajtásra.⁶⁶

Egy tömegoszlató fellépésről a *Délmagyarország* két alkalommal is írt. Egyszer a történések után, másodszer egy visszatalálás kapcsán, 2005-ben.⁶⁷

A munkásság 1912. június 12-én tartott tüntetését a szegedi rendőrség feloszlatta, melynek során többen megsérültek. A tudósító beszámolója szerint néhány túlbuzgó rendőrtisztviselő a tüntetésből botrányos és bűnös krónikát rendezett. A megnevezettek között szerepelt SZALAY József dr. helyettes főkapitány is. A népgyűlést követően mintegy ezer főt számláló tömeg, tüntető fölvonulásba kezdett, miközben éltették az általános választójogot és kiabáltak „szóval csupa olyan dolog történt, ami szokásos és természetes a szociálisták fölvonulásánál.”

A Kölcsey utcában egy gyalogos rendőrszakasz a menet útját állta, melyet azzal indokoltak, hogy a résztvevők vissza akartak menni a Tisza Lajos körútra egy ház ablakainak beverése végett. Az újságíró, aki állítása szerint a rendőrök mellett tartózkodott, azt hallotta, hogy dr. SZALAY József szólt az alkapitánynak „Ez gázság már, amit csinálnak.” Dr. TEMESVÁRY Géza alkapitány azt válaszolta, hogy mindjárt rendet csinál. Kavardás támadt, mire a főkapitányhelyettes azt kiáltotta, hogy „Elő a lovasrendőröket!” Nekik azonban megérkezésükkor már nem akadt dolguk, mivel a gyalogosok kardlappal szétkergették a tömeget. A helyszínen szolgálati feladatait teljesítő egyik rendőrbiztos később arról szólt, hogy eltalálta egy kő. A gyalogos rendőr szakaszt irányító alkapitány dr. TEMESVÁRY Géza jelentésére, a cikk szerzője szerint, dr. SOMOGYI Szilveszter főkapitány megjegyzése a következő volt: „Hát miért tettek kérem

ilyesmit? Nem meg mondtam, hogy minden összetűzést kerüljenek?” A rendőrség fellépése során többen megsérültek és ruházatukban is kárt szenvedtek.⁶⁸

Amikor, 1913-ban, Újszegeden kigyulladt a kendergyár a helyszínre érkezett rendőrök parancsnokaként kellett távol tartania a piros fényben úszó gyár körül összeverődött tömeget.⁶⁹

1914. VII. 25-én a háború mellett tüntető tömeget egész tüntető körútján elkísérte. Miután az idő későre járt barátságosan jelezte a résztvevőknek, hogy a lakosság éjszakai nyugalma zavarni nemszabad és felszólította őket, hogy oszoljanak szét. „Holnap aztán folytathatják a tüntetést az urak.” Tíz óra tájban csendesen és rendben szétoszlott a tömeg.⁷⁰

1915 februárjában, szegedi főkapitányá történt kinevezésekor, a *Délmagyarország* tudósítója arról írt, hogy dr. SZALAY József közhivatali pályáján új, de nem az utolsó lépcső a város első számú rendőri állása. Mert egy ilyen európai vágású embernek a szegedi főkapitányi állás nem lehet a befejező állomása. „Nem az állás kicsiny, hanem Szalay József dr. nagy.”

Utalt arra, hogy SZALAY előbb Békés vármegye aljegyzője, majd szolgabírója volt. Rendőrségi pályafutását 1902-ben Hódmezővásárhelyen kezdte, 1908-tól pedig Szegeden működött, mint helyettes főkapitány. Utóbbi munkakörében tett szert arra a „páratlan népszerűsége, amely, kevés közéleti pályán működő embernek adatott meg Szegeden.”

Az új főkapitány programját, a következőkben körvonalazta „Új hivatalomban minden igyekezettel azon leszek, hogy a rendőrségünk modern szervezésének munkáját, amelyet elődöm, a mostani polgármester, annyi sikerrel irányított, tovább folytassam. Ez persze a háború alatt épp úgy akadályokba ütközik, mint más szervezési munka a közigazgatás körében. Egyelőre sürgetőbb napi teendőink vannak. Ezen kívül első helyen áll a piaci drágaság csökkentése, amiben a rendőri közigazgatásnak a tanáccsal együttesen kell működnie. Ami magát a közrendészetet illeti, az elődöm semmi kívánni valót sem hagyott hátra s ezen a téren most nincsenek nagyobb hiányok. Teljes mértékben igyekezni fogok, hogy a kielégítő viszonyokat állandóan fenn tartsam.”⁷¹

A kinevezést a főispán március 24-én jelentette be a város közgyűlésén. Ott élénk figyelem kísérte SZALAY székfoglaló beszédét „amelyben a főkapitány nagy koncepciójú egyénisége, tudásának és munkaképességének értékessége, a megfelelő perspektívában bontakozott ki.”⁷²

Dr. SZALAY József megköszönte a főispánnak a kinevezésben rejlő bizalmat, a kinevezés megtisztelő formáját, majd a polgármester, a tanács és a törvényhatósági bizottság jóakarató támogatását kérte. A rendőrség ügyeit illetően kijelentette, hogy a törvényhatósági bizottság által nagyra értékelt elődjének nyomdokait kívánja követni. Most csak egy program létezhet, nevezetesen a megfogyatkozott tiszti és rendőri létszám munka erejének teljes kihasználásával ernyedetlenül dolgozni. Leszögezte, hogy e tekintetben magára szabja a legszigorúbb mértéket. Állította, hogy a háború teremtette viszonyok között a rendészet háttérbe szorul a főkapitány hatáskörébe jutó szociálpolitikai tennivalókkal szemben, amelyek leginkább a közegészség és a közélet területén jelentkeznek. Kötelessége a hatóságnak, hogy a polgárságot veszélyeztető ragályos betegségeket távolítsa egyrészt a közönség felvilágosításával, másrészt a vonatkozó törvények és szabályok szigorú végrehajtásával. Örömmel állapította meg azt, hogy eddigi intézkedései megértésre találtak és arra vonatkozóan jövőbeni reményét fejezte ki. A közélet tekintetében az a felfogása, hogy a gazdaságilag legyengült fogyasztó segítése, a legsürgősebb teendő. Beszédét megéljenezték. Ezt követően a közgyűlés megválasztotta az egészségügyi bizottságba.⁷³

Dr. SZALAY József kinevezését követően a *Hét* című folyóiratban közzétették arcképét és K. J. jelzéssel jellemzést is írtak az új szegedi főkapitányról, melyet a *Délmagyarország* is közreadott. E szerint Ő „kerek, tatárfejú, tiszta, mosolygósszemű fajmagyar, aki messziről nem látszik nagyon félelmesnek, de ha szóba áll veled, úgy találod, hogy közelebb áll a szobatudóshoz, a német professzorhoz, mint a rendőrkapitányhoz. [...] Hivataltos működésében szigorú, pontos, kemény legény, szabad óráiban azonban könyvgyűjtő, amatőr, polihisztor, európai műveltségű férfiú, amellet a megtestesült szerénység és egyszerűség.”⁷⁴

1918 novemberében a városi tanács több ülésén napirendre került a polgárőrség, amelynek létrehozása súlyos összegeket igényel a várostól. A polgárőrök javadalmazása naponta 5.000 koronába fog kerülni. Feltétlenül megbízhatók, köztük vannak a rendőrök, a csendőrök, a detektívek, és a kiszolgált altisztek mellett a mostani polgárőrségnek azok a tagjai, akik már teljesítettek katonai szolgálatot. A gyárakban és a közüzemeknél is ők fognak őrszolgálatot teljesíteni, mert a katonai őrségeket a környékbeli községekbe kellett kiküldeni a rend helyreállítására.

1918.XI. 14-én a főkapitány bejelentette, hogy a polgárőrség szervezése annyira előrehaladott, hogy rövid időn belül átveheti a közbiztonsági felügyeletet. A tervezett 6 szakasz összlétszáma 400 főt jelent, akiket a rendőrség 12 tisztje és 6 katonatiszt vezet. A parancsnoki teendőket a főkapitány látja el.⁷⁵

A szlavóniai Maradék község magyar lakossága 1911 karácsonyán 517 könyvet és könyvvásárlásra fordítandó 51 koronát vehetett át Szegedtől. Az ajándék, gyűjtés eredménye, melyet dr. SZALAY József szervezett, s melynek kapcsán ő maga 50 könyvet adományozott.⁷⁶

Dugonics Társaság⁷⁷ 1912. V. 16-án tartott közgyűlésén a tudományos osztályba rendes taggá felvette dr. SZALAY József helyettes főkapitányt, bibliográfust.⁷⁸

1917. XI. 5-én tartott tisztújító közgyűlésen elnökké választották meg, melyet követően dr. SZALAY József húsz éven át töltötte be e tiszteletet. A társaságban gyakorolt szerepe, irodalom- és művészetpártoló tevékenysége alapján is méltán tekinthető Szeged kiemelkedő egyéniségének.

A Dugonics Társaság PETŐFI Sándor születése századik évfordulójának ünneplésére 1922. XII. 16-ára és 17-ére tervezett rendezvény első napján tartandó felolvasás szereplőjeként dr. SZALAY József elnököt is megnevezték, nem kisebb személyek társaságában, mint JUHÁSZ Gyula és MÓRA Ferenc. Szavakat és zeneszámokat terveztek, bevonva a Szegedi Filharmonikusok Egyesületét és a Szegedi Dalárdát is.⁷⁹

1923. V. 22-én dr. SZALAY József tevékeny részvételével jubiláris matinén ünnepelték JUHÁSZ Gyulát. Közel 1 200 ember gyűlt össze a szegedi belvárosi moziban, ahol BABITS Mihály és KOSZTOLÁNYI Dezső felolvasásait követően a kerületi főkapitány, a Dugonics Társaság elnökeként köszöntötte a költőt. „Az ünnepély után a vendégek megtekintették Szalay főkapitány hatalmas könyvtárát, kéziratgyűjteményét, a szegedi kultúrpalotát, majd a főkapitány által rendezett banketten vettek részt a Tisza Szálló éttermében.”⁸⁰

1930. IV. 1-én a Magyar Távirati Iroda arról adott ki közleményt, hogy a Dugonics Társaság elnökének ismét dr. SZALAY József kerületi rendőrfőkapitányt választottak meg. A közgyűlés után tartott felolvasó ülésen a beteg JUHÁSZ Gyula költeményeiből dr. SZALAY József olvasott fel.⁸¹

Dr. SZALAY József kerületi főkapitány nevéhez fűződött a szegedi műgyűjtés fellendülése. 1912-ben nyilvánosságra léptek a szegedi műgyűjtők, mégpedig *Színházi Újság* karácsonyi számában közreadott dr. SZALAY József tanulmányával, amely vélhetően teljességgel tartalmazta a Szegeden élő, művészeti alkotásokat gyűjtők névsorát.⁸² Az akkor helyettes városi főkapitány területét a könyvek, a térképek, a kéziratok és a bibliofil kiadások képezték.

Dr. SZALAY József kezdeményezésére 1917-ben megalakult egy ad-hoc egyesület, a Szegedi Műbarátok Köre, amelyben elhatározták azt, hogy kiállítást rendeznek. A 1917. V. 27-én megnyitott kiállításnak oly nagy sikere volt, hogy az 1917. VI. 7-re tervezett zárás időpontját tíz nappal ki kellett tolni. Dr. SZALAY József könyvunikumokat, felbecsülhetetlen értékű kéziratokat, valamint plaketteket állított ki.

1920. II. 29-én, Szegeden megalakult a Múzeumbarátok Egyesülete. Kezdeményezők voltak dr. SZALAY József kerületi rendőrfőkapitány és a MÓRA Ferenc a városi múzeum, valamint a könyvtár igazgatója. Az alakuló ülést levezető és intézőbizottsági taggá választott főkapitány bejelentette, hogy az új alakulatnak máris hatvan tagja van.⁸³

A városi múzeum által 1919 őszén rendezett plakettkiállításnak, majd az 1922-ben tartott könyvkiállításnak szintén tevékeny résztvevője volt.⁸⁴

1918 végén politikai döntés eredményeképpen nyugállományba vonult.⁸⁵ A mintegy esztendőnyi távollét a rendőri pályától nem gátolta abban, hogy a várossal való kapcsolata továbbra is fennmaradjon illetőleg a város előnyére, a lakosság érdekében cselekvő tevékenységet végezzen.

1918. XI. 1-én a sajtó arról adott hírt, hogy a Szociáldemokrata Párt küldöttsége megjelent a rendőrségen, amelyek nevében a rendőrkapitány jelentette be a Nemzeti Tanácshoz történő csatlakozást. Dr. SZALAY József is kifejezésre juttatta a Nemzeti Tanáccsal való szolidaritását. A támogató felvonuláson nemzeti színű lobogóval jelentek meg a tisztek által vezetett rendőrök és detektívek, a tömeg lelkes éljenzését kiváltva.⁸⁶

Csaknem egy hét elteltével közreadták, hogy a személyi állományba visszatértek a katonai szolgálatot teljesítők, akiket a főkapitány bőségesen ellátott feladatokkal. Hangsúlyozták, hogy a rendőrség tisztikara és legénysége, a legkritikusabb napokban, egyaránt példás helytállást tanúsított, s nagyszerű magatartásukért nem maradhat el a testület jutalma.⁸⁷

A főkapitány által 1918. XI. 6-án kibocsátott napiparancs rögzítette, hogy a kor szellemének megfelelően, felsőbb rendeletre a címzések elmaradnak, mint a megszólításban, mint az írásban, a hivatalos és a társadalmi érintkezésben egyaránt. Csúpan az úr kifejezés használatos.⁸⁸

1918. XI. 13-án a városban elterjedt annak híre, hogy dr. SZALAY József főkapitány sürgős szabadságot kért a polgármestertől, aki a kérelmet nyomban teljesítette. Egyesek azt is tudni vélték, hogy a főkapitány nem tér vissza székébe. A tisztviselők úgy értesültek, hogy a főkapitány megtiltotta állományának a Szociáldemokrata Pártba történő belépést. Sokan a főkapitánynak tulajdonították, hogy őrizetlenül maradt a szivattyútelep és a hidakat sem őrzik. A rendőrtisztviselők az ellenpanaszkodnak, hogy aktákat kell elintézniük közbiztonsági szolgálatban történő részvétel helyett. A város érdekében le-

folytatandó sürgős vizsgálat elkerülhetetlen a súlyos vádak valódiságának megállapítása vagy kizárása végett. A *Délmagyarország* munkatársának dr. SZALAY József kijelentette, hogy nem kért szabadságot, főleg most nem, amikor fontos ügyek elintézése vár rá. „Ami a rendőrségnek a Szociáldemokrata Pártba való belépését illeti, az a felfogásom, hogy a rendőrségnek pártatlannak kell lenni, már pedig ha belépnek valamelyik pártba, akkor ennek a pártnak természetesen párhűséggel tartoznak.”⁸⁹ A Nemzeti Tanács véleménye az volt, hogy mindenki abba a pártba lép be, amelyikbe akar.

„Megállapítható, a főkapitány csak a polgármester és a Nemzeti Tanács határozata után adta beleegyezését abba, hogy a rendőrség alkalmazottjai elveiket követhessék és szabadon határozhassanak a fölött, ami a mai időkben mindenkinek szuverén joga. A magunk részéről nem helyteleníthetjük eléggé a főkapitány állásfoglalását, amit egyáltalán nem ment az a körülmény, hogy később beleegyezését adta.”⁹⁰

A következő napon újabb vádakról tudósítottak. A legutóbbi munkapárti nagygyűlésről a főkapitány kiutasította a Szociáldemokrata Párt elnökét és titkárát, sőt az is szóba került, hogy a szeptemberi sztrájk kitörésekor fejbe lövetéssel fenyegette meg a párt, vezető embereit. „A Munkástanács több ízben foglalkozott a főkapitány ügyeivel és a Nemzeti Tanácsnak is bejelentették, hogy a munkásság a főkapitány azonnali eltávolítását kívánja.”⁹¹ A Nemzeti Tanács előző napi ülésén, megbízható értesülés szerint, azt a határozatot hozta, hogy a főkapitánynak távozni kell. A Munkástanács ismét tárgyalta az ügyet, melynek során az a nézet alakult ki, hogy most már dr. SZALAY József huszonnégy óra hosszat sem maradhat a helyén.⁹²

1918. XI. 16-án már arról írt a napisajtó, hogy dr. SZALAY József főkapitány a közte és a rendőrségi alkalmazottak között az utóbbi időkben keletkezett nézeteltérésekre figyelemmel, nyugdíjaztatási kérelmet adott be a polgármesterhez. Indokolásul megrokkant egészségi állapotát hozta fel és a tiszti főorvostól bizonyítványt kért arról, hogy teljesen ki van merülve. A kérelmet a decemberi közgyűlés napirendjére tűzték s a döntésig a főkapitány szabadságra megy.⁹³

A *Délmagyarország* tudósítója szerint 1918. XII. 19-én, a lehető leglanyhább érdeklődés mellett lefolytatott közgyűlés egyhangú határozattal nyugdíjazta dr. SZALAY József főkapitányt. A tiszti főorvos ideggyengeségre való tekintettel 3 havi szabadság engedélyezését javasolta, a tanács a nyugdíjazás elvi kimondását kérte. A nyugdíjbizottság is az utóbbi álláspontra helyezkedett azzal az indokolással, hogy a főorvos által megállapított betegség kizárja a főkapitány, állásba visszatérését. A közgyűlés a tanács javaslata mellett döntött.⁹⁴

Dr. SZALAY József a nyugállományba vonulását követően is cselekvő résztvevője maradt Szeged életének. Tagja volt annak a bizottságnak, amelyik több alkalommal utazott Bécsbe a fehérhátú pénzeknek, kék pénzekre történő cseréje végett. A napi sajtó beszámolt arról, hogy a bankok a már lefolytatott bankjegycsere ellenére sem rendelkeznek elegendő kék pénzzel, ezért újabb bizottság utazik Bécsbe 1918. VII. 3-án. A 25 és a 200 koronás bankjegyek beszolgáltatása nem kötelező ugyan, de kívánatos azért, hogy minél többen jussanak, az elfogadott pénzhez illetőleg megtörténjen a fehérhátúak végleges kivonása.⁹⁵

1918 október elején már arról is írtak, hogy a bizottság állandó tagja dr. SZALAY József a város megbízásából az üzemek részére gépszíjat és vegyi anyagot vásárolt. A beszerző csoportban résztvevők kijelölését dr. SZALAY József másodmagával végezte.⁹⁶

Amikor pedig tüdőgyulladásos és légúti megbetegedések ütötték fel fejüket dr. SZALAY József a város megbízásából szintén Bécsbe utazott ammóniák beszerzése végett. A tiszti főorvosi hivatal véleménye szerint a megbetegedések a jéghiánnyal állnak összefüggésben, a beszerzett áru pedig a jéggyártáshoz szükséges. A sikeres vásárlás eredménye még nem volt érzékelhető, mert a szénhiány miatt a jéggyár üzembe helyezése nem történhetett meg.⁹⁷

A város részére szükséges anyagok beszerzésére 1918 október közepén is utazott Budapestre és Bécsbe.⁹⁸

Rendőrkerület élén

1919. X. 2-án rövid hír jelent meg arról, hogy dr. SZALAY József lesz újból a főkapitány. „Az októberi forradalom után dr. Szalay József főkapitány a munkásság akkori magatartása miatt ott hagyta állását. Azóta Szegednek nincs főkapitánya. Most úgy hírlík, hogy a Friedrich-kormány dr. Szalay József volt főkapitányt akarja visszarendelni állásába.”⁹⁹

A rendőrség államosítása során eddig a budapesti és a pestvidéki kerületi állami rendőrséget alakították meg. A szegedi kerülethez tartozik majd valószínűleg Dorozsma, Algyő, Sándorfalva is. A kerület főkapitányává a kormány, az újság értesülése szerint, dr. SZALAY József nyugalmazott főkapitányt nevez ki.¹⁰⁰

A *Délmagyarország* már 1919. X. 22-én, előző napi cikkére visszautalva, dr. SZALAY József kinevezését tényként kezelte. „A hivatalos lap még nem közölte a kinevezést, de Szalay megbízatása befejezett tény, amely a rendőrség államosításának ügyével függ össze.”¹⁰¹ Közölték, hogy a belügyminisztérium előrehaladott állapotban lévő munkálatai kapcsán a szegedi kerületi rendőrség megszervezését a volt városi főkapitány hajtja végre. A székesfehérvári átszervezést már teljesen befejezték, „most folyik a fővárosi rendőrség átszervezése és azután kerül a sor a szegedi kerületre.”¹⁰² A cikk kitért arra is, hogy az átszervezés egyik alapelve szerint a rendőrségi állomány megbízható tagjait felveszik az új alakulatokba. „Nem lehetetlen, hogy a kerületi rendőri főkapitányságok területileg egybeesnek majd a kerületi katonai és csendőrparancsnokságokkal és a kerületi kormánybiztosságokkal.”¹⁰³ Ekkor dr. SZALAY József a fővárosban tartózkodott.

Az 1918. XI. 12-én megjelent, interjúval egybekötött hosszú tudósítás azért is fegyelemre méltó, mert tájékoztatást ad az államosítás menetéről, különösen a Szegedet érintő történésekről. A kezdő mondat közli, hogy dr. SZALAY Józsefet Szeged város volt főkapitányát miniszteri tanácsosi rangban kerületi főkapitánnyá nevezte ki a kormány. Dr. SZALAY József egy hétig a fővárosban tartózkodott, a belügyminisztériumban tárgyalt a rendőrkerület megszervezéséről. Hazaérkezését követően fogadta a szegedi sajtó képviselőit, akiknek részletes tájékoztatást

adott. Szólt arról, hogy az utolsó évtizedben a kormány szándékában állt a vidéki rendőrség államosítása, oly annyira, hogy 1912-ben arról törvényjavaslat is készült. A világháború elterelő nehézségeit követően a 1918-ban létrejött a WEKERLE-féle törvényjavaslat, de azt sem sikerült tárgyalás alá venni.

A közelmúltban a képviselőház együtt nemlétében a minisztertanács törvényt pótló szükségrendeletet¹⁰⁴ bocsátott ki a rendőrség államosítása tárgyában, amely szerint az államrendőrség ellátja a közbiztonsági rendészet egész körét, gyakorolja az igazgatási rendészetet és a rendőri büntetőbíráskodást. A rendőrkerületek közül a pestvidéki, a székesfehérvári, a szombathelyi és a szegedi kerületek felállítása történt meg ez ideig. A városi rendőrségek és a határrendőrség állománya rendelkezési állományba kerül, melynek tartama alatt a rendőrségi alkalmazottak elő nem léptethetők, új javadalomban nem részesíthetők. A rendelkezési állapot maximuma hat hónap. A kinevezéseknél humánusan mérlegelik ugyan a múlt érdemeit, de szigorúan esnek latba azok a képességek, amelyekkel az államrendőrség személyzetének bírnia kell. Szolgálati érdekből lesznek áthelyezések, azonban minden méltányos körülményt figyelembe vesznek. A régi elnevezések megszűnnek. Akit az állami rendőrség nem vesz át, azt szabályszerű elbánásra (tovább alkalmazás, nyugdíjazás, végkielégítés) visszabocsátja az illető városának rendelkezésére. Az állami rendőrség költségeit az állam viseli, azonban az államköltségvetési év végéig az illető városok, mivel korábban támogatásban részesültek. A városok tartoznak díjmentesen átadni a szükséges helyiségeket. A másodfokú rendőrhatóságot, és a rendőri állomány feletti fegyelmi jogot a kerületi főkapitány gyakorolja. A legfelsőbb felügyelő és ellenőrző hatóság a belügyminiszter.

A szegedi rendőrkerület felállításának határideje 1918. XI. 15. az elrendelő határozat 1918. XI. 5-én kelt. A kerületi rendőrfőkapitányság működési területe egyelőre Pest vármegyének a pestvidéki rendőrkerületbe nem osztott részére, Csongrádvármegyének a Tiszán inneni része, Szeged és Kecskemét, továbbá Kiskunhalas és Kiskunfélegyháza városokra terjed ki. Dr. SZA-

LAY József már átadta a kerületi kormánybiztosnak és a polgármesternek az államosításra vonatkozó rendeleteket és utóbbit kérte a szükséges intézkedések megtételére.

A kerületi főkapitányság hivatala egyelőre a törvényszéken kerül elhelyezésre, megfelelő tisztii, segéd és felügyelői személyzettel.

Dr. SZALAY József kerületi főkapitánnyá történő kinevezését megelőzően, annak illetőleg az államosításnak a tervét bejelentették a francia városkormányzónál, aki azt jóváhagyólag tudomásul vette.¹⁰⁵

A *Belügyi Közlöny* „Személyi hírek” rovatában 1919. XI. 16-án tette közzé dr. SZALAY József szegedi rendőrkerületi főkapitánnyá történt kinevezését. A Magyar Királyi Állami Rendőrség tisztségviselői új rangsorának 1924-ben végrehajtott megállapítása kimutatta, hogy beosztásba, az V. fizetési osztályba, kerülésének időpontja 1919. XI. 4.¹⁰⁶

1919. XI. 15-én, szombaton, délelőtt 10⁰⁰ órakor megtörtént a szegedi rendőrség államosítása, amely az induláskor a városi rendőrség volt szervezetében még nem hozott változást. A városi tanács előző nap rendkívüli ülésén tanácskozott az ügyről, amikor a polgármester arra vonatkozóan is intézkedett, hogy a rendőrség tisztii kara szombaton 10⁰⁰ órakor jelenjen meg a kerületi rendőrfőkapitány előtt. Dr. SZALAY József felolvasta az államosításra vonatkozó rendeleteket és közölte, hogy a teljes állomány, rendelkezési állapotba került. A tisztikar ezt tudomásul vette. A történekről 12/919. szám alatt jegyzőkönyv készült, melyben rögzítésre került, hogy a vonatkozó belügyminiszeri rendeletek tartalmazták a rendelkezési állapotba helyezésről szóló elhatározást. A jelenlévők a döntést tudomásul vették, a jegyzőkönyvet aláírták. A főkapitány utasította a szegedi, immár állami, rendőrség vezetőjét, hogy a városi rendőrség rendelkezési állományba való helyezését és az állami rendőrségi minőségben való szolgálatát az esetleg elmaradt tisztviselőkkel, a polgári biztosokkal és az őrszemélyzettel még a nap folyamán közölje.

Az aláírást követően Szeged város állami rendőrségének vezetője üdvözölte a kerületi főkapitányt és kijelentette, hogy az államosított rendőrség épp oly odaadással fogja az államot

szolgálni, mint ahogy a várost szolgálták. Dr. SZALAY József megköszönve az üdvözlést kérte, hogy a testület tagjai a fontos állami érdekre tekintettel végezzék lelkiismeretes munkájukat. Ha a személyi kérdések intézésénél sérelem érné őket, forduljanak hozzá bizalommal. A megjelentek megélték a kerületi főkapitányt.

A következő év elején már arról írt a helyi sajtó, hogy megtörténtek az államrendőrséghez a kinevezések, melyek január elsejétől visszamenőleges hatályúak.

1920. március elején a román megszállás alól felszabadult területeken, Hódmezővásárhelyen, Orosházán, Békéscsabán és Gyulán folytatta, majd 1921 augusztus végén a szerb impérium alól felszabadult bajai területen fejezte be az állami rendőrség megszervezését. Szegeden 1920. III. 1-én déli 12⁰⁰ órakor vette vissza a város vezetése a hatalmat a francia megszállóktól.¹⁰⁷

1921 őszén HORTHY Miklós kormányzó 2 napos látogatást tett Szegeden. A rendőrség fokozott megterhelését jelentő esemény rendben zajlott le. A kormányzó elutazása előtt legmagasabb megelégedését fejezte ki a kerületi főkapitánynak. Az elismerésről a szegedi városi főkapitány napi parancsban tájékoztatta az állományt.¹⁰⁸

Az 1928. évi hangversenyszezon hatalmas szenzációja volt a Rendőri Gyermekvédelmi Szövetség javára rendezett jótékonycélú koncert, 1928. X. 7-én vasárnap délután 4⁰⁰ órai kezdettel, Békéscsabán az Ipartestület dísztermében. A védnökséget ellátók között szerepelt dr. SZALAY József is.¹⁰⁹

1929 áprilisában „*Rendőrség és kultúra*” címmel tartott előadást az Egyetembarátok Egyesületének a meghívására. Kifejtette többek között, hogy a közületek az államra fejlődés követően ellenőrzés alá vették a gondolatot. Megszületett a cenzúra, amely alaposan belenyúlt a sajtó életébe. Amikor pedig az előzetes cenzúra a rendőrség feladatát képezte, az, népszerűtlenné tette a testületet. Párhuzamot vont a tisztességes sajtó és a gyűlöletre uszító, zsarolási manőverre alkalmas médium között. A sajtó küzd a túlkapások ellen, azonban e fekélyt nem képes teljesen kiirtani. Véleménye szerint a pornográfikus írá-

sokat sikerült visszazorítani, azok a megszállt területeken vannak jelen. Sokakat metelyez a ponyvairodalom és a színházak is eltérni látszanak a „magasabb kultúrhivatástól.”

A perverzítástól és az obszcenitástól a rendőrségnek kötelessége visszatartani a nyilvánosságot. „A rendőrség nem erkölcsbakter, hanem a kultúra megfelelő helyeire állítva, annak felelős öre.”¹¹⁰ Álláspontja szerint szükség van egy olyan szervre, amely a színházat, a sajtót, az irodalmat mentesítené a rendőrségtől. Ehhez a fővárosban fel kellene állítani egy magasrangú bíró vezetésével működő állandó irodalmi esküdtszékot, amely mindenről megállapítaná, hogy művészi-e vagy sem. A rendőrség szereplése csupán az észlelésre vagy a feljelentésre szorítkozna. A rendőrségnek az a feladata, hogy megakadályozza a közönség becspását, a kultúra örve alatt becsempészett dugáruval. A nyilvános helyeken végzett rendőri ügyeletről elmondta, hogy azokra nem volna szükség, ha a közönség ön-maga fenn tudná tartani a rendet. Dr. SZALAY József előadását a közönség perceken át tapsolta.¹¹¹

1930-ban a városatyá portrék sorozatban látott napvilágot, hogy dr. SZALAY Józsefben a tökéletes rendőrfőkapitányt becsülik, viszont az irodalom is magáénak vallja. Annyi bizonyos, hogy irodalmi tónust vitt a hivatalos működésébe. Az „írók, újságírók, művészek és egyéb csirkefogók társadalmában nagy rendet, fegyelmet tart, megvédi őket főleg önmaguk ellen, kényelmeseket karhatalommal rendel ki kulturális közmunkára, ez a főfoglalkozásából ered. (Hiszen sok minden egyében kívül épp azért nagyon alkalmas irodalmi-elnöknek, hogy legyen egy tekintélyünk, akinek senki sem mer ellentmondani. Viszont dr. SZALAY József úgy tud kérni, olyan lebilincselő mosollyal, hogy még az elvetemült gonosztevőben is megszólaltatja a lelkiismeretet. Hát még az íróban.)”¹¹²

Dr. SZALAY József 1931. XII. 31-ig, nyugállományba vonulásáig, vezette a Szegedi Kerületi Rendőrfőkapitányságot.

Kerületi szervezésben több mint egy évtizeden át működött a vidéki rendőrség, majd átszervezés következett. A racionalizálási bizottságban az a vélemény alakult ki, hogy az államosított vidéki rendőrség további fejlődéséhez szerencsés megoldás lenne a centralizálás, amely a közös vezető személyén át,

egyöntetűbbé tenné a rendőri eljárást, másrészt bizonyos és nem is jelentéktelen költségmegtakarítással járna. 1931 nyarán törvényi utasítás alapján, megindult az egységes összevont vidéki főkapitányság megszervezése.¹¹³ A döntést az 1932. I. 1-jén hatályba lépett kormányrendelet hozta meg.¹¹⁴ Budapest székhellyel megszületett a központi vidéki főkapitányság, budai Lánchíd utcai elhelyezéssel. Ekkortól a testület elnevezése Magyar Királyi Rendőrség.

A *Rendőr* 1929. X. 24-i számában megjelent „Szalay József dr. szegedi ker. főkapitány hatalmas tanulmánya, amely az államosított rendőrség tíz esztendőjének szakszerű kritikája.”¹¹⁵

Dr. SZALAY József gyászszertartásán elhangzott, hogy „A legmélyebb tisztelettel, csodálattal, a kivételes tehetséggel és képességekkel megáldott nagy szellemnek kijáró elismeréssel emlékezünk meg arról a hatalmas építő munkáról, melyet Szalay végzett, és amely munkának eredménye a m. kir. rendőrségnek immár teljesen kiépített szervezete.”¹¹⁶

Dr. SZALAY József halála kapcsán az életútja értékelésének a részeként azt is leírták, hogy „Tragédiája, hogy a vidéki rendőrség vezetésének központosítása az ő agyában fogamzott meg és maga ennek a szervezeti változásnak megvalósításakor került nyugalomba.”¹¹⁷

A szervezésben való részvételéért kormányzói elismerésben is részesült.

Nemzetközi együttműködésben

A nemzetközi rendőri együttműködés szervezett formájában a Magyar Királyi Rendőrség komolyan közreműködött, melynek egyik résztvevője volt kerületi főkapitányként dr. SZALAY József.

Bécsben az 1923. IX. 3-9. között, 20 ország 130 rendőrének részvételével megtartott tanácskozáson, a magyar küldöttség tagjaként egy nemzetközi rendőrhivatal felállításával foglalkozott.¹¹⁸

1925 májusában nyolchetes elfoglaltságot jelentett számára a New Yorkban megtartott nemzetközi rendőri konferencia.¹¹⁹

A tanulmányút állomásai voltak: az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, London, Párizs és Karlsruhe, ahol rendőrttechnikai kiállítást tekintettek meg. A budapesti gyorsvonat megérkezésekor a szegedi vasútállomáson ünnepélyesen fogadta a kerületi főkapitányság tisztikara, a szegedi kapitányság tisztikara és egy rendőrlegénységi szakasz. Köszönetet mondott a tisztelegő fogadtatásért, majd az este folyamán interjút adott a *Dél-magyarország* munkatársának.

1925. IV. 28-án indultak el Budapestről, majd május elsején kezdték meg a tengeren történő átkelést. Kilencedikén érkeztek New Yorkba, ahol, a hivatalos tisztelgések után, óriási érdeklődés közepette zajlott le a negyvenhárom ország képviselőinek részvételével tartott nemzetközi kongresszus. Főbb témái voltak a városok forgalma, az ujjlenyomatok, személyeknek távolba azonosítása, a rendőri oktatás, a kábítószer elleni küzdelem. Nagyarányú kiállítással mutatták be New York rendőri intézményeit és hatezer rendőr felvonulásával tették látványossá a rendezvényt. A tanácskozás nyolcvan résztvevőjével együttesen tíz napos körutazást tettek egyesült államokbeli és kanadai nagyvárosokba, amelyekben rendőrintézményeket és nagy gyáratok vettek szemügyre. Ezután a magyar küldöttség Kanadába utazott, ahol tanulmányozták a lovasrendőrség működését. A szerzett benyomások tömegének feldolgozásához megfelelő időre volt szükség.¹²⁰

Elismerései

Dr. SZALAY József rendelkezett a II. osztályú Polgári Hadi Érdemkereszt¹²¹ és a Magyar Háborús Emlékérem kardokkal és sisakkal kitüntetésekkel. Utóbbi 1930. V. 29-én vette át a területileg illetékes vegyesdandárparancsnoktól a szegedi városháza előtti téren tartott ünnepségen.¹²²

1927. VI. 28-án és 29-én a Magyar Királyi Állami Rendőrség szegedi kerületének tisztikara rendezte meg az országos rendőrtisztvi kardvívó versenyt és a hozzá kapcsolódó sportünnepélyt. 1927. VI. 28-án reggel, a megjelent magasrangú vendégek jelenlétében, a rendőrkerület tisztikara a főkapitánynak átadta a dr. SZALAY József díszserleget és az alapító oklevelet.

Az örökös vándordíjat dr. SZALAY József rendőri szolgálatának huszonötéves jubileumára alapították.¹²³

A közbiztonsági szolgálat terén sok éven át kifejtett buzgó és eredményes működéséért, a belügyminiszter előterjesztésére, kinyilvánított kormányzói elismerését 1928. I. 5-én adta tudtul a Magyar Távirati Iroda.¹²⁴

A Magyar Királyi Állami Rendőrség tíz éves fennállása alkalmából az intézmény megszervezésében, tovább fejlesztésében és kiépítésében kifejtett, illetve a közbiztonsági szolgálat terén kiváló buzgalommal és odaadással teljesített értékes szolgálataért a kormányzó újbóli elismerését nyilvánította ki. 1929. X. 21-én délelőtt a kormányzó fogadta a budapesti és 3 kerületi főkapitányt közöttük dr. SZALAY Józsefet. „A 20 percig tartó kihallgatás alatt a legteljesebb elismerését fejezte ki a m. kir. állami rendőrség munkája felett.”¹²⁵ E vezetők részt vettek délután 1 órakor a belügyminiszteri ünnepségen is.

1935. III. 12-én a kormány jóváhagyta a bölcsészettudományok tiszteletbeli doktorává való avatását.¹²⁶

Az esemény nagy sajtóvisszhangot kapott, melynek során nem mulasztották el hangsúlyozni a nyugalmazott rendőrkerületi főkapitány és a Dugonics Társaság elnöke címeket/rangokat.

A *Békés* munkatársa napokkal korábban jelezte, hogy a szegedi Ferenc József Tudományegyetem Tanácsa 1935. XI. 14-én az egyetem dísztermében nyilvános ülést tart, amelyen a bölcsészettudomány tiszteletbeli doktorává avatják dr. SZALAY József nyugalmazott rendőrkerületi főkapitányt, a szegedi Dugonics-társaság elnökét. „Ez a doktori diploma egy kiváló és lelkes irodalmi tevékenység érdemeinek elismerése. ... dr. Szalay József kiváló volt hivatali pályáján is, hiszen nagy közigazgatási tudásának és kifogástalan szolgálatának volt eredménye a rendőrkerületi főkapitányi állás, amelyet betöltött, de a zord rendőrhivatás teljesítése közben is mindig egyetlen ideálja vezette: az irodalom és a könyv.”¹²⁷

Az ünnepélyes külsőségek között történt avatáson dr. SZALAY József az egyetem századik tiszteletbeli doktora lett. Jelen voltak: a megyés püspök, a területen állomásozó vegyes dandár parancsnoka, a főispán, a szegedi, a békéscsabai, és a hódmezővásárhelyi polgármester, a Szegedi Királyi Ítéltábla elnöke, a bajtársi egyesületek küldöttségei és még sokan mások. Az egyetemi tanács határozatának ismertetését követően dr. SZALAY József ünnepélyes fogadalmat tett és átvette a doktori oklevelet. Az ezt követő köszöntések után, megható hangon köszönte meg az ünneplést. A tiszteletbeli doktorrá avatásról a *Magyar Rendőr* is adott tájékoztatást.¹²⁸

Összességében megállapítható, hogy dr. SZALAY József életét bemutatni törekvő szerzők, a „literátus főkapitány” igazi súlyát a rendőrtisztületen kívül végzett munkálkodásában jelölik, különösen az irodalom pártolás és a könyvgyűjtés területét érintően. Ezekén túl is komoly szerepet játszott mindenkori környezetének, főleg Szegednek, a közéletében.

1916. II. 11-én került színpadra Szegeden a CSERZY Mihály társzerzőségével írt 3 felvonásos népies színmű az *Ugarimadás*, amely állandó műdarabjává vált a vidéki színházaknak. A pénteki premiért követően a szerzők tiszteletére bankettet tartottak a Baross étteremben. Az 1916. II. 13-án vasárnap tartott második előadás előtt dr. SZALAY József érdekes, színvonalas beszédet tartott, melyet a közönség lelkes tapsokkal jutalmazott s nem kevésbé lelkesen ünnepelte a szerzőpárost. E népdráma könyvalakban is kiadásra került 1921 tavaszán.¹²⁹

A *Ciróka maróka* című és a *Zúzvara herceg viadala Kikelet herceggel* című írásaival a mesék világába is bejutott. Előbbit 1915. V. 13-án, utóbbit a következő év május 7-én adta közre a *Szegedi Napló*.¹³⁰

1919 őszén a Kolozsvári Egyetem Szegedre történő áthelyezésének előkészítésére csoportokból álló bizottságot hoztak létre. A bizottság elnöke a polgármester volt, dr. SZALAY József a jogi kar áthelyezésére alakult csoport tagja lett.¹³¹

A Délmagyarországi Automobil Klub 1928-ban történt megalakulásakor lelkes taps közepette mutatott rá SHVOY Kálmán érdemeire.¹³²

A 417 tagú Szeged-belvárosi Kaszinó 1929. évi nyilvántartásában a 32. választmányi tagként, a 328. sorszámon dr. SZALAY József a Magyar Királyi Állami Rendőrség kerületi főkapitánya, a Dugonics-Társaság elnöke szerepelt, akit 1932 tavaszán ismét választmányi tagnak választották.¹³³

A nagyörösi Arany János Társaság 1930. V. 25-i ülésén, MÓRA Ferencsel együtt, tiszteleti tagjául választotta.¹³⁴

1936-ban részt vett a Szegedi Szabadtéri Játékok szervezésében, mint az adminisztrálás irányítója, amely azt jelentette, hogy a rendezőségben intendánsként működött. Az irodai személyzetet a város bocsátotta a nyugállományú főkapitány rendelkezésére. Dr. SZALAY József a következő évben bejelentette, hogy nem vállalhatja tovább a játékok adminisztratív vezetését. Erre az elhatározásra családi körülményei késztették illetőleg orvosi tiltásra hárította el a megbízatást.¹³⁵

Az Angol-Magyar Bank Rt. szegedi fiókjintézete választmányának megalakulása óta tagja volt, ismereteinek és tapasztalatainak gazdag tárházából gyakran nyert támogatást a pénzügyintézet.¹³⁶

Dr. SZALAY József mintegy 14 000 kötetet kitevő, ritkaságokkal teli és rendkívül értékes könyvtára nem maradt egyben. Már életében megvált gyűjteménye 4 000 darabjától, a hátrahagyottak jelentős részét pedig gyermekei kénytelenek voltak, 1939-ben és 1940-ben, árveréseken értékesíteni. A postakarékpénztár árverési csarnokában eladásra kiállított könyvek kapcsán tett egyik visszaemlékezésében a szerző leírta, hogy a kerületi főkapitány irodája a törvényszék első emeletén volt. Dr. SZALAY József ott helyezte el hatalmas könyvszekrényekben gyűjteményének egy részét, a legféltettebb, legjobban szeretett könyveit. Otthon a könyvtárszobájában pedig mintegy 10 000 kötetet őrzött. Szeged városa anyagiak hiányában nem tudta megvásárolni a nagy becsben tartott gyűjteményt.¹³⁷

Zárógondolatként álljon itt két olyan magvas vélemény, amely erősíti dr. SZALAY József példás életútját, méltán emelve azon rendőrtisztviselők közé, akik megörökítendőek a jövő számára is.

Dr. SZALAY József munkásságát a legtalálóbban talán az „Emlékkönyv dr. Ruszoly József egyetemi tanár 70. születésnapjára.” című gyűjteményes kötetben „Jogászok Móra szegedi környezetében.” címmel publikált APRÓ-féle tanulmányban foglaltak jellemzik „... ne feledkezzenek meg arról a rendőrfőkapitányról, aki nem csak azért volt nevezetes, mert bámulatos érzéke volt a könyvgyűjtés iránt, hanem azért is, mert tekintélyi palástjával védett meg írókat, akiket az ország más részeiben vogelfrei-jé tett az aljas gyűlölet.”¹³⁸

Az 1971-től épült, az előző évi árvízhez kapcsolódó Szent Gellért templom kapuját 1975-től szőlőfürtként érmek díszítik, amelyek szegedi születésű, vagy munkásságuk alapján a városhoz köthető, annak lakói számára példaként állítható személyek portréiból tevődnek ki. Közöttük található egy kerek kisplasztikai érme

„SZALAY JÓZSEF 1870-1937 FŐKAPITÁNY”
kőrirattal.¹³⁹

Jegyzetek:

¹LENGYEL András a bibliofil SZALAY József életrajzának elkészítésekor bizonyos tekintetben a *Szegedi Napló* írásaira támaszkodott, jelen tanulmány szerzője a szegedi időszakot illetően dominánsan a *Délmagyarország* lapszámain dolgozta fel.

A *Délmagyarország* először 1910. V. 22-én, vasárnap jelent meg 64 oldal terjedelemben, egyik legrégebbi és vidéken legnagyobb szervezetű, vezető helyet elfoglaló újsággént.

Kisdedkorát megszűnésekkel tarkított bukdácsolás jellemezte, hiszen születési évében és 1912-ben is voltak időszakok, amikor nem jelent meg. Mindezekből évfolyamszámozási eltérések adódtak.

1920. V. 30-ai számukban közölték, hogy a lap megjelenése szünetelni fog.

- Keddtől kezdve szünetelni fog a *Délmagyarország* megjelenése. 3.p.

Ugyanezen év augusztus 15-én jelent meg újra, *Szeged* néven, délutánonként kiadott napilapként, 6 oldalon.

- *Alapkö.* 4.p.

1925. IV. 4-én, szombaton, a *Szeged* betiltásra került.

- *Szeged* napilap betiltása. 1.p.

Az újra indulás 1925. V. 17-én történt, ismét *Délmagyarország* néven.

- *Délmagyarország* néven újraindulás. 1.p.

²LENGYEL : 83.p.

³ A helyettes főkapitány gyásza. 7.p.

⁴ Szalay József temetése. 7.p.

⁵ Elhunyt özvegy Szalay Józsefné. 7.p.

⁶ - MNL.OL. MTI. 1932.III.29. SZALAY Sándor halála. 12. kiadás

- Szalay József dr. szegedi rendőrfőkapitány gyásza. 3.p.

⁷ - MNL.OL. MTI. op.cit. 1937.IV.25. Dr. SZALAY József nyá. ker. rendőrfőkapitány halála. 9. kiadás.

- Szerdán délben a múzeum oszlopcsarnokából temették SZALAY Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. 3-4.p.

⁸ Dr. SZALAY József temetésén a korabeli magyar rendvédelem kiválóságai és a helyi notabilitások vettek részt. A Magyar Királyi Rendőrség részéről jelen volt dr. ÉLIÁSSY Sándor vidéki főkapitány, JÓODY Endre rendőrfőtanácsos, dr. KRISZTINKOVICH Antal rendőrtanácsos és dr. HERENDY Elemér rendőrfelügyelő. A belügyminisztérium rendőri főosztályát dr. PETŐ Endre rendőrtanácsos képviselte, aki a boldogultnak hosszú éveken át legközvetlenebb munkatársaként dolgozott. Részt vett a temetésen IMECS György főispán, dr. PÁLFY József polgármester, dr. ERDÉLYI László rektor.

- MNL.OL. MTI. op.cit. 1937.IV.28. Dr. SZALAY József temetése. 11. kiadás.

- Dr. Szalay József temetése. 3.p.

⁹ RASKÓ Sándor apátplébános végezte el az egyházi gyászszertartást. Dr. BUÓCZ Béla szegedi rendőrfőkapitányhelyettes a magyar királyi államrendőrség, dr. TÓTH Béla helyettes polgármester a város közönsége, dr. TONELLI Sándor a Dugonics Társaság alelnöke, a Dugonics Társaság és több irodalmi társaság nevében tartotta meg gyászbeszédét. VÁRKONYI Hildebrandt egyetemi tanár a Ferenc József Tudományegyetem, dr. VINKLER Elemér kormánytanácsos a Nemzeti Egység Pártja szegedi szervezete, dr. FARAGÓ Sándor szerkesztő a Hódmezővásárhelyi Tornyai Társaság, dr. SAHIM-TÓTH Rafael a kiskunfélegyházi Móra Ferenc Társaság képviselőjében mondott búcsúszót.

Szalay József temetése. op.cit. 7.p.

¹⁰ A rendőri gyászkíséretet alkotó gyalogosokból, lovasokból és kerékpárosokból kombinált zászlóaljzat GYARMATI János felügyelő vezette. A gyalogságot JELENFY Szilárd főfelügyelő, a lovasosztagot KOVÁCS József felügyelő vezényelte. A családi sírbolt előtt SÍK Sándor egyetemi tanár, papköltő tartott búcsúbeszédet, majd a városplébános imája után dr. SZALAY József testét befogadta az anyaföld.

- MNL.OL. MTI. op.cit. 1937.IV.25. Dr. SZALAY József nyá. ker. rendőrfőkapitány halála. 9. kiadás.

- Szalay József temetése. op.cit. 7.p.

¹¹ Szerdán délben a múzeum oszlopcsarnokából temették SZALAY Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. 3-4.p.

¹² HÓMAN Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter mély megrendüléssel értesült SZALAY haláláról és a Dugonics Társaságnak küldött táviratában fejezte ki legőszintébb részvétét. Ugyancsak kifejezte táviratban részvétét

PRESZLY Elemér főispán, a Magyar Városok Kulturális Szövetsége, és a nagy-kőrösi Arany János irodalmi Társaság.

MNL.OL. MTI. op.cit. 1937.IV.27. Részvétnyilvántások. 28. kiadás.

¹³ A Délmagyarországi Közművelődési Egyesületnek a szegedi városházán tartott közgyűlésén HERCZEG Ferenc egyesületi elnök kegyelettel beszélt SZALAY Józsefről, melyet követően a jelenlévők néma felállással adóztak az elhunyt emlékének.

MNL.OL. MTI. op.cit. 1937.V.7. délmagyarországi Közművelődési Egyesület megemlékezése. 14. kiadás.

¹⁴ Szerdán délben a múzeum oszlopcsarnokából temették SZALAY Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. 3-4.p.

¹⁵ KRISZTINKOVICH : 194.p.

¹⁶ Dr. SZALAY József nyug. kerületi főkapitány temetése. 218.p.

¹⁷ TOLNAI : 252-254.p.

¹⁸ VÁSÁRHELYI: 5-7.p.

¹⁹ Loc.cit.

²⁰ Loc.cit.

²¹ A piac megrendszabályozója Szalay József dr. főkapitány. 6.p.

²² Dr. MANN Jakab egyetemi tanár, udvari tanácsos, dr. TURC-HÚNYI Imre, a gyermekmenhely igazgató főorvosa, dr. KOVÁCS Ödön, dr. PARTOS Zoltán orvosok, valamint KISS Ferenc és dr. KÓSZÓ István, a tanyai elemi iskolák elnökei. Tanácskozás a gyermekhalandóság csökkentéséről. 5.p.

²³ Csecsemőbemutató a Munkásotthonban. 6.p.

²⁴ A temetési szertartást dr. RASKÓ Sándor pápai prelátus végezte nagy papi segédlettel.

Meghalt özv. dr. Szalay Józsefné. 6.p.

²⁵ *Egyetemi almanach 1888* ; *Egyetemi almanach 1890.* I/113.p. Az évkönyvekben két SZALAY József szerepel, egyik 1886-tól, a másik 1889-től. Életkora alapján valószínű, hogy 1889-től látogatta a budapesti egyetem jogi karát. Doktori címét — a *Délmagyarországban* megjelent nekrológ szerint — 1893-ban szerezte meg, mint államtudományi doktorátust.

- Szerdán délben a múzeum oszlopcsarnokából temetik Szalay Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. op.cit.

LENGYEL András és HABERMANN Gusztáv szerint 1894-ben szerzett jogi doktorátust vélhetően Bécsben. Akkoriban a doktorátus megszerzése más egyetemen is történhetett, mint amelyet a hallgató látogatott. Egyébként a HA HABERMANN Gusztáv által közölt életrajzi adatok néhány esetben tévesnek és ellentmondásosnak tűnnek.

- LENGYEL op. cit. 84.p. ; HABERMANN: 226.p.

²⁶ Öregdiákok találkozója a békéscsabai algimnáziumban. 1.p.

²⁷ Felesége leánykori neve FEKETE Berta volt. Az életrajzok és a nekrológok az egyéb eltérések mellett nem tesznek említést a tragikus körülmények között elhunyt Sándor nevű fiúkról sem.

HABERMANN: op.cit. 226.p. ; LENGYEL op. cit. 84.p. ; Szerdán délben a múzeum oszlopcsarnokából temetik Szalay Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. op.cit.

²⁸HABERMANN szerint 1896-ban lett szolgabíró. Mindenesetre 1894 nyarán felállított kisajátítási bizottság tagjaként, mint vármegyei aljegyző szerepelt.

HABERMANN: op.cit. ; A közigazgatási bizottság ülése. Augusztus hava 6-án. 1.p. ; Szerdán délben a múzeum oszlopcsarnokából temetik Szalay Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. op.cit.

²⁹LENGYEL: op.cit. 84.p.

³⁰Főispáni beiktató közgyűlés. 2.p.

³¹ Az ügyészségi megbízot intézményét a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. vezette be azért, hogy korábban a vizsgálóbíró, a közvádlo és az ítélőbíró teendőit együttesen ellátó egyesbíró ez alól felszabadítsa és elfogulatlanágát megőrizze. 522. § *A közvádat a járásbíróság előtt rendszerint ügyészségi megbízott képviseli.* nem azonos a királyi ügyésszel és a legfelsőbb ügyészi utasításban szereplő ügyészségi megbízottal.

1896/XXXIII.tc. ; Dr. Szalay József ügyészségi megbízotti kirendelése. 89.p. ; Dr. Szalay József ügyészségi megbízotti kirendelése. A vármegye rendkívüli közgyűlése. 5.p.

³² A gyulai polgári kör táncvigalma. 3.p.

³³Nőtlen urak bálja. 3.p.

³⁴ A csabai vívók bálja. 3.p.

³⁵ Csónakázó bál. 4.p.

³⁶ Fényes külsőségek között tartották meg a „Tisza” evezősök karneválját. 2.p.

³⁷ FÖLDVÁRI : 91.p.

³⁸ Nyilvános számadás és köszönet. 3.p.

³⁹ Loc.cit. ; Hódmezővásárhelyi szanatórium bál. 3.p.

⁴⁰ Rendőrnapi Szegeden. 4.p. ; Rendőrnapi felhívás, Szeged város közönségéhez. 4.p.

⁴¹ Vörös-kereszt egyesület színi előadása. 5.p.

⁴² Az Orosházi Kaszinó évi közgyűlését vasárnap tartotta meg. 3.p.

⁴³ Az orosházi polgári olvasókör tisztújító közgyűlése. 3.p.

⁴⁴ Az orosházi iparkiallítás. 3.p.

⁴⁵ Az „Örökimadás Temploma” budapesti központi bizottság békés vármegyei megbízottja gróf cziráky ALMÁSY Erzsébet volt.

Az „Örökimadás Temploma” gyulai közgyűlése. 4.p.

⁴⁶ A békésmegyei gazdasági egyesület ülése. 3.p.

⁴⁷ Hangverseny Orosházán. 3.p.

⁴⁸ Templomszentelés Csorváson. 2.p.

⁴⁹ A vármegye igazoló választmányának ülése. 2.p.

⁵⁰ Dr. Szalay József képviselőjelöltté kikiáltása. 4.p.

⁵¹ Dr. Szalay József szolgabírói állásáról lemondás. 199.p. ; Dr. Szalay József szolgabírói állásáról lemondásának elfogadása. 206.p.

⁵² Választási mozgalmak. Jelölések, pártgyűlések. 4.p.

⁵³ Szalay József dr. békéscsabai polgármester. 4.p.

⁵⁴ A kereskedelmi és iparkamara vezető titkári állására jelentkezett Szalay József dr. 3.p.

⁵⁵ Hódmezővásárhely rendőrkapitánya. 3.p.

⁵⁶ TISZA : 205.p.

⁵⁷ MNL.CsML.HL. IV.1437. A hódmezővásárhelyi 1904. évi Ipari és Mezőgazdasági Kiállítás iratai. 1902-1905. ; NAGY Vera: 29-74.p.

⁵⁸ A kiállításon berendeztek egy művészobát, annak tárgyai segítették a múzeum kialakítását. TORNYAI János (1869-1936) a múzeum névadója, Hódmezővásárhely szülötte, festő, az alföldi iskola kiemelkedő mestere. KISS Lajos (1881-1965) szintén hódmezővásárhelyi néprajzkutatóval gyűjtötték a vásárhelyi népművészeti emlékeket, amelyek a múzeum alapjait képezték. A múzeum megnyitásáról a város 1905. II. 15-én döntött, a könyvtár az első látogatóját, 1907. V. 12-én fogadta.

KÖSZEGFALVI

⁵⁹ LENGYEL : op.cit. 84.p. ; Szerdán délben a múzeum oszlopcarnokából temetik Szalay Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. 3-4.p.

⁶⁰ LENGYEL : op.cit. 84.p.

⁶¹ A szegedi országos nagygyűlés. 8.p.

⁶² 1908/XLVII.tc. ; Korcsmárosok a rendőrségen, kioktatás a bor paragrafusokban. 7.p.

⁶³ 1908/XXXVI.tc. ; A rendőri büntető eljárás. Szalay József dr. fölolvasása.

⁶⁴ Felolvasó estély az Otthonban. 7.p.

⁶⁵ A szegedi „Fekete kéz”. 7.p.

⁶⁶ A vidéki rendőrségek államosítása. 1.p.

⁶⁷ Véres attak a Kölcsey-utcában. A rendőrség kirohanása. 6.p.

⁶⁸ Loc.cit.

⁶⁹ Nagy tűz Szegeden. 3.p.

⁷⁰ Tüntetés a háború mellett. 7.p.

⁷¹ Szalay József dr. főkapitány.

⁷² Loc.cit.

⁷³ Fontos városi ügyek a közgyűlés előtt. 3.p.

⁷⁴ A Hét Szalay Józseféről. 5.p.

⁷⁵ A rendőri létszám apadása miatt és ott, ahol helyi rendőrség nem volt szervezve, a közrend és a közbiztonság megóvása, valamint a közegészségügyi egyéb rendészeti feladatok teljesítése céljából, belügyminiszteri engedéllyel, polgári őrséget lehetett szervezni. A polgári őrség, mint a helyi közrend és közbiztonság fenntartására és fontos rendészeti feladatok teljesítésére alakult örtestület, közvetlenül az elsőfokú rendőrhatalomnak volt alárendelve és mindenben annak utasításai szerint volt köteles eljárni.

- 4 220/1914. (IX. 16) BM.r.

- Négyszáz válogatott polgárőr tart rendet 3 városban. 500 menekült van már Szegeden. 3.p.

1918-ban kormányrendelet is tett említést a polgárorségről Magyarország demokratikus függetlenségének, belső rendjének, lakosságának személy- és vagyonbiztonsága, valamint általában a törvényes rendfenntartásnak biztosítására létesítendő szervezetek között. A belügyminiszternek külön értelmezésben is fel kellett hívnia a figyelmet arra, hogy a polgárország a helyi közrend fenntartására hivatott polgári testület, melynek megalakításáról, minden egyes helyhatóság maga gondoskodik. E polgárország a Tanácsköztársaság kikiáltásáig működött.

- 5 220/1918. (XI. 11.) ME.r.

- Szervezik a polgárorséget.

⁷⁶ A szlavóniai magyarokért. 5.p.

⁷⁷ DUGONICS András (1740-1818) Szegeden született szerzetes, az első magyar regény, az *Etelka* szerzője. A róla elnevezett társaság 1892-ben alakult meg, Szeged irodalmi, művészeti és tudományos életének művelését célozva. Több mint 300 ülésen ezret meghaladó előadást hallhatott Szeged irodalomrajongó közönsége. A társaság küzdött Szeged egyetemi várossá fejlesztéséért is.

FIBRÁS: 294-298.p. ; PÁLFY: 291-294.p.

⁷⁸ BÍRÓ – BALOGH : 99.p.

⁷⁹ MNL.OL.MTI. 1922. X. 18. *Petőfi születésének 100. évfordulója*. 14. kiadás.

⁸⁰ SZ.L. : Egész Szeged ünnepelte JUHÁSZ Gyulát, jubiláris matiné a költő tiszteletére. 2.p.

⁸¹ MNL.OL.MTI. 1930.IV.1. *Dugonics Társaság tisztújító közgyűlés*. 4. kiadás.

⁸² E munka különnyomata LUGOSI Döme a *Színházi Újság* főszerkesztője szerint fontos okmánya Szeged kultúrtörténetének. Méltatást kapott „Műgyűjtők” címmel a *Jövendő* irodalmi, művészeti és kritikai szemle 1912. februári számában, azzal, hogy államilag kellene kezelni a kérdést. Dr. SZALAY József csupán a szegedi gyűjtőket írta össze, akiknek anyagai komoly múzeumot tettek volna ki.

- Méltatás Szalay műgyűjtőkről szóló füzeteről a jövendő február havi számában. 8.p.

- SZALAY: *Műgyűjtésről: szegedi amatőrök*.

⁸³ Megalakult a múzeumbarátok egyesülete. 4.p.

⁸⁴ LUGOSI: 15-16.p.

⁸⁵ Szerdán délben a múzeum oszlopcsarnokából temetik Szalay Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. op.cit. 3-4.p. ; HABERMAN: op.cit.

⁸⁶ Szegeden 1918. október végén megalakult a Nemzeti Tanács, 1918. XI. 3-án a Munkástanács, a következő év elején pedig a közgyűlés feloszlását követően a Néptanács. 1919. III. 22-én a proletárdiktatúra direktórium a vette át a közigazgatás irányítását. A francia fellépést követően a direktórium tagjai 1919. III. 26-án elhagyták a várost. A következő napon a francia városkormányzó visszahelyezte hivatalába a KÁROLYI-kormány által kinevezett tisztségviselőket. A francia megszállás 1918 decemberétől 1920 márciusáig tartott.

- Szeged népének demonstrációja a Nemzeti Tanács mellett. 5-6.p.

- TONELLI : 48.p.

- NAGY Miklós: 303-320.p.
- ⁸⁷ Változások a rendőrségen. 6.p.
- ⁸⁸ A mai kor szellemének megfelelően. 6.p.
- ⁸⁹ Nem távozik a főkapitány. 6.p.
- ⁹⁰ Loc.cit.
- ⁹¹ A Munkástanács követeli a főkapitány eltávolítását. 6-7.p.
- ⁹² Loc.cit.
- ⁹³ Nyugdíjba megy a főkapitány. 6.p.
- ⁹⁴ Nyugdíjazták a főkapitányt és a katonai tanácsost. 3-4.p.
- ⁹⁵ Az állampénztár ismét csak fehérvált pénzekkel fizet. 2.p.
- ⁹⁶ Az Osztrák-Magyar Bank által kibocsátott bakjegyek kék tónusúak voltak, azokat kék pénzeknek nevezték. 1918. X. 30-án forgalomba hoztak 25 és 200 koronásokat, amelyeknek a hátlapjuk fehér volt, azokat nevezeték fehér hátúaknak. Szeged pénzforgalma nehézséggel küzdött, a fehér pénzeket nem igen fogadták el. 1919. V. 23-án a polgármester elhatározta a fehér pénzeknek Bécsben történő becserélését. 1919. VI. 6-án a francia városkormányzó megállapodott a szegedi pénzintézetek vezetőivel arról, hogy 150 millió korona fehér pénzt kékhátú bankjegyekre cserélnek, amely öt bécsi út alkalmával realizálódott. A második utat követően kereskedők is részt vehettek a bécsi utazásban.
- Fehérpénzek becserélése. 3.p. ; TONELLI : op.cit. 48.p.
- ⁹⁷ A jéghiány következményei. 4.p.
- ⁹⁸ Bevásárlás a város részére. 4.p.
- ⁹⁹ Dr. Szalay József lesz újból a főkapitány. 4.p.
- ¹⁰⁰ Szalay József kerületi főkapitány. 3.p.
- ¹⁰¹ Szalay főkapitány megbízatása. 3.p.
- ¹⁰² Loc.cit.
- ¹⁰³ Loc.cit.
- ¹⁰⁴ 5 047/1919. (X. 1.) ME.r.
- ¹⁰⁵ A szegedi kerületi rendőrfőkapitányság. Dr. Szalay József miniszteri tanácsos főkapitány. 2.p.
- ¹⁰⁶ Dr. SZALAY József beosztásba kerülésének időpontja 1919. XI. 4. az V. fizetési osztályba.
- 242 000/1924. (1925. II. 5.) BM.r.
- Dr. Szalay József szegedi rendőrkerületi főkapitánnyá kinevezése.
- ¹⁰⁷ 1923. I. 1-én a Szegedi Kerületi Rendőrfőkapitánysághoz tartoztak Pestvármegye déli része, Bács-Bodrog, Csanád, Arad, Csongrád, Békés és Torontál vármegyék. Működött 11 rendőrkapitányság: Szeged, Baja, Békéscsaba, Gyula, Kalocsa, Hódmezővásárhely, Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas, Makó, Szentés, Tompa; 1 kirendeltség: Orosháza; 3 határszéli kirendeltség: Kelebia, Lökösháza, Szőreg. Létszámába tartozott 100 tiszt a fogalmazói karban, 25 tiszt a felügyelői karban, 5 számvevőségi tisztviselő, 65 segédhivatali tisztviselő, 110 detektív, 57 díjnok, 51 hivataloszolga, 1.235 rendőr. (Szegedi kerület 1923).
- A szegedi államrendőrség szombatot kezdi meg működését. 4-5.p.

- Megtörtént a szegedi rendőrség államosítása. 4.p.
- A szegedi rendőrség államosítása. 4.p.
- Az impérium átvétele. 4.p.
- Az államrendőrség megszervezése a Tiszán túl. 3.p.
- FÜLÖP
- ¹⁰⁸ A kormányzó látogatása és a rendőrség. 3.p.
- ¹⁰⁹ Az I. világháború után, vidéken kevés patronázs egyesület működött, közöttük volt az Országos Rendőri Gyermekvédelmi Szövetség Budapest VII. Szövetség-u. 41. szám alatti székhellyel. Átmeneti gyermeknevelő otthont tartott fenn 50 férőhellyel a rendőri gyermekbíróság által előállított és beutalt mindkét nembeli fiatalok elhelyezése és gondozása végett. 1948-ban szűnt meg miniszteri feloszlással.
- A rendőrség jótékony célú hangversenye. 3.p;
- CSORNA
- MNL.BFL. IV. Egyesületi alapszabályok gyűjteménye, egyesületi nyilvántartási iratok. IV. 1409.
- MNL.BFL. IV. A Budapest Székesfőváros egyesületi alapszabályainak leltári gyűjteménye. IV. 1429.
- ¹¹⁰ A rendőrség nem erkölcsbakter. 3.p.
- ¹¹¹ Loc.cit.
- ¹¹² Városatya-portrék. 8.p.
- ¹¹³ 1931/XXVI.tc.
- ¹¹⁴ 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r.
- ¹¹⁵ SZELECSÉNYI : 3-12.p.
- ¹¹⁶ Dr. Szalay József nyug. kerületi főkapitány temetése. op.cit. 218.p.
- ¹¹⁷ KRISZTINKOVICH : op.cit.
- ¹¹⁸ A magyar rendőrséget dr. DORNING Henrik mellett, dr. SZALAY József, dr. TARTSÁNYI (SCHREIBER) Dániel budapesti rendőrkapitány és BÍRÓ Zsigmond detektív felügyelő képviselték. dr. DORNING Henrik a bűnügyi bizottság, alapító tagja lett, 4 éven át az egyik alelnöki posztot is betöltötte.
A rendőrségek közvetlen érintkezésének biztosítására, megalakult, a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrségi Bizottság. Az Osztrák-Magyar Monarchia bűnügyi iratai adták az alapját a bécsi rendőrségen felállított nemzetközi nyilvántartó irodának pénzhamisítás, nemzetközi bűnözők, ujjlenyomatok, útlevelhamisítás témakörökben. Így lett Magyarország a később Interpol néven működő nemzetközi bűnüldöző szervezet, alapító tagja.
- A nemzetközi rendőrkongresszus. 4.p.
- TARTSÁNYI
- ¹¹⁹ A küldöttség tagjai voltak továbbá dr. VAY Kázmér miniszteri osztálytanácsos és dr. BINGERT János magyar királyi állami rendőrségi kapitány.
- MNL.OL.MTJ. 1925.II.27./20. Dr. BINGERT János (1894-1954) rendőrkapitány, berendelve a belügyminisztérium rendőri osztályára. Nyelvtudása alapján több alkalommal tagja volt nemzetközi rendőrtalálkozókra utazott küldöttségeknek. 1926-tól a Hunnia Filmgyár igazgatója.
- V.J. : Nyolchetes amerikai út után hétfőn este Szegedre érkezett dr. Szalay József főkapitány. 5.p.

- MUDRÁK — DEÁK

¹²⁰ A tervek szerint VAY Kázmér a rendőri nevelésről, BINGERT János az azonosítási rendszerekről, dr. SZALAY József pedig általánosságban fog a látotakról méltató és kritikai előadást tartani Budapesten.

V.J. : Nyolchetes amerikai út után hétfőn este Szegedre érkezett dr. Szalay József főkapitány. op.cit. 5.p.

¹²¹ BAKSA: 393.p.

¹²² A vegyesdandár parancsnoka SHVOY Kálmán tábornok volt.

Ünnepélyes külsőségek között osztották ki a háborús emlékérmeket. 2.p.

¹²³ MNL.OL.MTI. op.cit. 1927.VI.28. Szalay József vándordíj. Magyar Távirati Iroda. 7. kiadás.

¹²⁴ MNL.OL.MTI. op.cit. Napi Hírek. 1928.I.5. Kormányzói elismerés 23. kiadás.

¹²⁵ MNL.OL.MTI. op.cit. Napi Hírek. 1929. X. 24. Kormányzói elismerés 4. kiadás.

¹²⁶ MNL.OL.MTI. op.cit. K27/51. 1935.III.22/. 1935. III. 12-ei ülés 22. napirendi pont dr. SZALAY József nyugalmazott rendőrfőkapitánynak a bölcsészettudományok tiszteletbeli doktorává való avatása.

¹²⁷ A bölcsészettudomány tiszteletbeli doktorává avatják dr. Szalay József nyug. rendőrküldési főkapitányt. 3.p.

¹²⁸ - MNL.OL.MTI. op.cit. 1935. XI. 14. Dr. Szalay József tiszteletbeli doktor. 24. kiadás.

- Dr. Szalay József ny. kerületi rendőrfőkapitány tiszteletbeli doktorrá avatása.

- A Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Évkönyve az 1938/39. 10.p.

¹²⁹ - Hogy mulattak az ugarimádók. 8.p.

- Konferálás az Ugarimadás előadása előtt. 10.p.

- Három új szegedi könyv. 4.p.

- CSERZY — SZALAY

- Csütörtökön hajnalban meghalt Cserzy Mihály. 3.p.

CSERZY Mihály (1865-1925) Homok álnéven is, író, a Dugonics Társaság tagja. Szegeden utca is viseli a nevét.

¹³⁰ LENGYEL: 85.p.

¹³¹ Az egyetem áthelyezésére alakuló bizottság. 4.p.

¹³² Megalakult a délmagyarországi Automobil Club. 3.p.

¹³³ - CZÍMER ;

- A szegedi kaszinó közgyűlése. 5.p.

¹³⁴ Móra Ferenc és Szalay József az Arany János Társaság tiszteleti tagja. 8.p.

¹³⁵ - MNL.OL.MTI. 1937.IV.25. Dr. Szalay József ny. ker. rendőrfőkapitány halála. 9. kiadás.

- Szabadtéri játékok. 3.p.

- KOVÁCS — NIKOLÉNYI — POLNER

¹³⁶ Szerdán délben a múzeum oszlopcsarnokából temetik Szalay Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. op.cit.

¹³⁷ - LENGYEL: op.cit.

- Megkezdődött Szalay József könyvtárának árverése. Budapestről jelentik. 6.p.

- V.Gy. A literátus főkapitány könyvei a kalapács alatt. 3-4.p.

- A literátus főkapitány könyvei. 6.p.

¹³⁸ MÓRA Ferencet és JUHÁSZ Gyulát több helyen is említik dr. SZALAY József által megvédett íróként.

APRÓ: 34.p.

¹³⁹ A bronz plakettek alkotója TÓTH Sándor Munkácsy Mihály-díjas szobrász- és éremművész. A szőlőfürtökön szereplők köre nem lezárt, az a közel-múltban is bővült.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- CZÍMER — CZÍMER Károly: *A Szeged-belvárosi Kaszinó százéves története 1829-1929*. Szeged, 1929, A Kaszinó kiadása. 296 p.
- CSERZY — SZALAY — CSERZY Mihály — SZALAY József: *Ugarimadás*. Szeged, 1921, Délmagyarország Hírlap- és Nyomdavállalat. 79 p.
- CSORNA — CSORNA Kálmán: *A szociális gyermekvédelem rendszere*. Budapest, 1929, Eggenberger Könyvkereskedés. 278 p.
- FÜLÖP — FÜLÖP Zoltán: *Csongrád megye rendőri szerveinek története*. Szeged, 1999, Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság. 51+36p. HU-ISBN 963 03 7332 7.
- KOVÁCS — NIKOLÉNYI — POLNER — KOVÁCS Ágnes — NIKOLÉNYI István — POLNER Zoltán: *A Szegedi Szabadtéri Játékok kézikönyve 1931-1991*. Szeged, 1991, Szegedi Szabadtéri Játékok Igazgatósága. 222 p. HU-ISBN 963 04 1182 2.
- MUDRÁK — DEÁK — MUDRÁK József — DEÁK Tamás: *Magyar hangosfilm lexikon 1931-1944*. Máriabesnyő-Gödöllő, 2006, Attraktor Kiadó. 384 p. HU-ISBN 978 963 95 8056 5.
- SZALAY: *Műgyűjtésről: szegedi amatőrök*. — SZALAY József: *Műgyűjtésről: szegedi amatőrök*. Szeged, 1912, Leopold Nyomda. 11 p. (82.:)
- TISZA — TISZA Miksa: *Magyarország rendőrségének története*. Pécs, 1925² (bővített kiadás), Haladás Nyomda Részvénytársaság. 395 p. (56.:)

- TONELLI (86.;96.;) — TONELLI Sándor: *A franciák Szegeden 1918 december – 1920 március*. Szeged, 1939, Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Barátainak Egyesülete. 63 p. /Acta Universitatis Szegediensis./

TANULMÁNYOK

- APRÓ (138.;) — APRÓ Ferenc: Jogászok Móra szegedi környezetében.31-35.p. In BALOGH Elemér és HOMOKI-NAGY Mária (szerk.): *Emlékkönyv Dr. RUSZOLY József egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged, 2010, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos bizottsága. 1014 p. /Acta juridica et politica, 73./ HU-ISSN 0324-6523.
- FÖLDEVÁRI (37.;) — FÖLDEVÁRI László: Harc a tüdővész ellen. A kútvölgyi tudószanatórium története. 89-125.p. In KOVÁCS István — VARSÁNYI Attila (szerk.): *A Hódmezővásárhelyi Szeremle Társaság Évkönyve 2010*. Szeged, 2011, Bába és Társai Nyomdaipari Kft. 487 p. HU-ISSN 1219-7084.
- HABERMANN (25.;27.;28.;85.;) — HABERMANN Gusztáv: Személyi adattár a szegedi polgár-családok történetéhez. In BLAZOVICH László (szerk.): *Tanulmányok Csongrád megye történetéből XIX*. Szeged, 1992, Csongrád Megyei Levéltár és Móra Ferenc Múzeum. 318 p. HU-ISSN 0133-414X.
- LENGYEL (2.;25.;27.;29.;59.;60.;130.;136.;) — LENGYEL András: A bibliofil Szalay József. 83-99.p. In LENGYEL András (szerk.): *A Móra Ferenc Múzeum évkönyve, irodalom- és művészettörténeti tanulmányok*. Szeged, 2004, Móra Ferenc Múzeum. 318 p. HU-ISBN — /Studia Historiae Literarum et Artium, 4./ HU-ISSN 1417-5320.
- NAGY Miklós (86.;) — NAGY Miklós: A francia megszállók szerepe Szeged város közigazgatásában 1919-ben. 303-320.p. In TROGMAYER Ottó (szerk.): *Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1982-1983*. Szeged, 1985, Móra Ferenc Múzeum 466 p. HU-ISSN 0563-0525.
- NAGY Vera (57.;) — NAGY Vera: Az 1904-es ipari és mezőgazdasági kiállítás Hódmezővásárhelyen. 29-74.p. In BÁRKÁNYI Ildikó (szerk.): *A Móra*

Ferenc Múzeum Évkönyve. Néprajzi Tanulmányok. Szeged, 2001, Csongrád Megyei Múzeumok Igazgatósága. 276 p. /Studia Ethnographica, 3./ HU-ISSN 1219-7092.

SZELECSÉNYI (115. ;) — SZELECSÉNYI Andor: Jubilál az államrendőrség. *A Magyar detektív*, IV.évf. (1929) 21.sz. (XI. 1.) 3-12.p.

CIKKEK

Alapkö (1. ;) — Alapkö. *Szeged*, Lévf. (1920) 1.sz. (VIII. 15.) 1.p.

Az állampénztár ismét csak fehérrhátú pénzekkel fizet. (95. ;) — Az állampénztár ismét csak fehérrhátú pénzekkel fizet. Saját tudósítótól. *Délmagyarország*, VIII.évf. (1919) 128.sz. (VI.27.) 2.p.

Az államrendőrség megszervezése a Tiszán túl. (107. ;) — Az államrendőrség megszervezése a Tiszán túl. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, IX.évf. (1920) 52.sz. (III.4.) 3.p.

Bevásárlás a város részére. (98. ;) — Bevásárlás a város részére. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország* VIII.évf. (1919) 222.sz. (X. 17.) 4.p.

A békésmegyei gazdasági egyesület ülése. (46. ;) — A békésmegyei gazdasági egyesület ülése. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XXXII.évf. (1900) 3.sz. (I. 21.) 3.p.

BÍRÓ – BALOGH (78. ;) — BÍRÓ – BALOGH Tamás: Juhász Gyula szegedi székfoglalója. *Forrás*, XL.évf. (2008) 5.sz. 96-107.p. HU-ISSN 0133-056X.

A bölcsészettudomány tiszteletbeli doktorává avatják dr. Szalay József nyug. rendőrkerületi főkapitányt. (127. ;) — A bölcsészettudomány tiszteletbeli doktorává avatják dr. Szalay József nyug. rendőrkerületi főkapitányt. *Békés*, LXVII.évf. (1935) 90.sz. (XI. 10.) 3.p.

A csabai vívók bálja. (34. ;) — A csabai vívók bálja. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XXXII.évf. (1900) 6.sz. (II. 11.) 3.p.

Csecsemőbemutató a Munkásotthonban. (23. ;) — Csecsemőbemutató a Munkásotthonban. Szerkesztőségi közlemény, *Délmagyarország*, VI.vf. (1917) 210.sz. (IX. 11.) 6.p.

Csónakázó bál. (35. ;) — Csónakázó bál. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország* V.évf. (1929) 28.sz. (II.2.) 4.p.

- Csütörtökön hajnalban meghalt Cserzy Mihály. (129.;
- Délmagyarország* újraindulás. (1.;
- Sz.L.: Egész Szeged ünnepelte Juhász Gyulát. Jubiláris matiné a költő tiszteletére. (80.;
- Az egyetem áthelyezésére alakuló bizottság. (131.;
- Elhunyt özvegy Szalay Józsefné. (5.;
- Fehérpénzek becserélése. (96.;
- Felolvasó estély az Otthonban. (64.;
- Fényes külsőségek között tartották meg a „Tisza” evezősök karneválját. (36.;
- FIBRÁS (77.;
- Fontos városi ügyek a közgyűlés előtt. (73.;
- Főispáni beiktató közgyűlés. (30.;
- A gyulai polgári kör táncvigadalma. (32.;
- Csütörtökön hajnalban meghalt Cserzy Mihály. Nekrológ. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, I.évf. (1925) 171.sz. (XII. 18.) 3.p.
- Délmagyarország* újraindulás. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, I.évf. (1925) 1.sz. (V. 17.) 1.p.
- Sz.L.: Egész Szeged ünnepelte Juhász Gyulát. Jubiláris matiné a költő tiszteletére. *Est*, XIV.évf. (1923) 114.sz. (V. 23.) 2.p.
- Az egyetem áthelyezésére alakuló bizottság. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, VIII.évf. 819199 259.sz. (XI. 30.) 4.p.
- Elhunyt özvegy Szalay Józsefné. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, LXI.évf. (1929) 84.sz. (X. 23.) 3.p.
- Fehérpénzek becserélése. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, VIII.évf. (1919) 208.sz. (X.1.) 3.p.
- Felolvasó-estély az Otthonban. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, III.évf. (1912) 34.sz. (II. 11.) 7.p.
- Fényes külsőségek között tartották meg a „Tisza” evezősök karneválját. A *Délmagyarország* munkatársától. *Délmagyarország* VI.évf. (1930) 33.sz. (II.9.) 2.p.
- FIBRÁS Oszkár: Az ötvenéves Dugonics-Társaság. *Délvidéki Szemle*, II.évf. (1943) 7.sz. (Július) 294-298.p.
- Fontos városi ügyek a közgyűlés előtt. Saját tudósítótól. *Délmagyarország* IV.évf. (1915) 73.sz. (III. 25.) 3.p.
- Főispáni beiktató közgyűlés. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, (XXIX.évf. (1897) 17.sz. (IV. 25.) 2.p.
- A gyulai polgári kör táncvigalma. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XIII. (XXVI.)évf. (1894) 34.sz. (VIII.26.) 3.p.

- Hangverseny Orosházán. (47. ;) — Hangverseny Orosházán. Szerkesztőségi közlemény. *Békés* XXXII.évf. (1900) 12.sz. (III.25.)
- Három új szegedi könyv. (129. ;) — Három új szegedi könyv. *Szeged*, II.évf. (1921) 78.sz. (IV. 6.) 4.p.
- A helyettes főkapitány gyásza. (3. ;) — A helyettes főkapitány gyásza. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, III.évf. (1912) 89.sz. (IV. 17.) 7.p.
- A *Hét Szalay József*-ről. (74. ;) — A *Hét Szalay József*-ről. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, IV.évf. (1915) 53.sz. (III. 2.) 5.p.
- Hódmezővásárhely rendőrkapitánya. (55. ;) — Hódmezővásárhely rendőrkapitánya. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XXXIV.évf. (1902) 3.sz. (I. 9.) 3.p.
- Hódmezővásárhelyi szanatórium bál. (39. ;) — Hódmezővásárhelyi rendőrkapitánya. Szerkesztőségi közlemény. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XXXIV.évf. (1902) 6.sz. (II. 9.) 3.p.
- Hogy mulattak az ugarimádók. (129. ;) — Hogy mulattak az ugarimádók. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, V.évf. (1916) 37.sz. (II. 13.) 8.p.
- Az impérium átvétele. (107. ;) — Az impérium átvétele. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország* IX.évf. (1920) 50.sz. (III.2.) 4.p.
- A jégghiány következményei. (97. ;) — A jégghiány következményei. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, VIII.évf. (1919) 208.sz. (X.1.) 4.p.
- Keddtől kezdve szünetelni fog a Délmagyarország megjelenése. (1. ;) — Keddtől kezdve szünetelni fog a Délmagyarország megjelenése. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, IX.évf. (1920) 123.sz. (V. 30.) 3.p.
- A kereskedelmi és iparkamara vezető titkári állására jelentkezett Szalay József dr. (54. ;) — A kereskedelmi és iparkamara vezető titkári állására jelentkezett Szalay József dr. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, II.évf. (1913) 235.sz. (X. 9.) 3.p.
- Konfereálás az Ugarimadás előadása előtt. (129. ;) — Konfereálás az Ugarimadás előadása előtt. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, V.évf. (1916) 37.sz. (II. 13.) 10.p.

- Korcsmárosok a rendőrségen, kioktatás a borparagrafusokban. (62.;) — Korcsmárosok a rendőrségen, kioktatás a borparagrafusokban. Sajtó tudósítótól. *Délmagyarország* I.évf. (1910) 158.sz. (XI. 27.) 7.p.
- A kormányzó látogatása és a rendőrség. (108.;) — A kormányzó látogatása és a rendőrség. Szerkesztőségi közlemény. *Szeged*, II.évf. (1921) 233.sz. (X.11.) 3.p.
- A közigazgatási bizottság ülése. Augusztus hava 6-án. (28.;) — A közigazgatási bizottság ülése. Augusztus hava 6-án. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XIII. (XXVI.) évf. (1894) 32. ósz. (VIII. 12.) 1.p.
- KRISZTINKOVICH (15.;117.;) — KRISZTINKOVICH Antal. Dr. Szalay József ny. rendőrkerületi főkapitány 1870. febr. 17. – 1937. áprl. 25. Nekrológ. *Magyar Rendőr*, IV.évf. (1937) 9.sz. (V. 1.) 194.p.
- A literátus főkapitány könyvei. (137.;) — A literátus főkapitány könyvei. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, XVI.évf. (1940) 279.sz. (XII. 15.) 6.p.
- V.Gy. A literátus főkapitány könyvei a katalógus alatt. (137.;) — V.Gy. A literátus főkapitány könyvei a katalógus alatt. (Bizonyosan VÉR György) *Délmagyarország*, XV.évf. (1939) 248.sz. (X. 31.) 3-4.p.
- LUGOSI (84.;) — LUGOSI Döme. Műgyűjtés Szegeden. *Szeged*, IV.évf. (1923) 293.sz. (XII. 25.) 15-16.p.
- A mai kor szellemének megfelelően. (88.;) — A mai kor szellemének megfelelően. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország* VII.évf. (1918) 268.sz. (XI. 8.) 6.p.
- Megalakult a délmagyarországi Automobil Club. (132.;) — Megalakult a délmagyarországi Automobil Club. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, IV.évf. (1928) 113.sz. (V. 19.) 3.p.
- Megalakult a Múzeumbarátok Egyesülete. (83.;) — Megalakult a Múzeumbarátok Egyesülete. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, IX.évf. (1920) 50.sz. (III.2.) 4.p.
- Meghalt özv. dr. Szalay Józsefné. (24.;) — Meghalt özv. dr. Szalay Józsefné. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, XIII.évf. (1937) 242.sz. (X. 23.) 6.p.
- Megkezdődött Szalay József könyvtárának árverése. Budapestről jelentik. (137.;) — Megkezdődött Szalay József könyvtárának árverése. Budapestről jelentik. *Délmagyarország*, XV.évf. (1939) 245.sz. (X. 27.) 6.p.

- Megtörtént a szegedi rendőrség államosítása. (107.;) — Megtörtént a szegedi rendőrség államosítása. Saját tudósítótól. *Délmagyarország*, VIII.évf. (1919) 247.sz. (XI.16.) 4.p.
- Méltatás Szalay műgyűjtőkről szóló füzetéről a *Jövendő* február havi számában. (82.;) — Méltatás Szalay műgyűjtőkről szóló füzetéről a *Jövendő* február havi számában. *Délmagyarország*, III.évf. (1912) 48.sz. (II. 28.) 8.p.
- Móra Ferenc és Szalay József az Arany János Társaság tiszteleti tagja. (134.;) — Móra Ferenc és Szalay József az Arany János Társaság tiszteleti tagja. *Délmagyarország*, VI.évf. (1930) 120.sz. (V. 29.) 8.p.
- A Munkástanács követeli a főkapitány eltávolítását. (91.;92.;) — A Munkástanács követeli a főkapitány eltávolítását. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, VII.évf. (1918) 275.sz. (XI.15.) 6-7.p.
- Nagy tűz Szegeden. (69.;) — Nagy Tűz Szegeden. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, II.évf. (1913) 210.sz. IX. 10.) 3.p.
- Nem távozik a főkapitány. (89.;90.;) — Nem távozik a főkapitány. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, VII.évf. (1918) 274.sz. (XI.14.) 6.p.
- A nemzetközi rendőrkongresszus. (118.;) — A nemzetközi rendőrkongresszus. Szerkesztőségi közlemény. *Szeged*, IV.évf. (1923) 203.sz. (IX.7.) 4.p.
- Négyszáz válogatott polgárőr tart rendet 3 városban. 500 menekült van már Szegeden. (75.;) — Négyszáz válogatott polgárőr tart rendet 3 városban. 500 menekült van már Szegeden. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, VII.évf. (1918) 268.sz. (XI.8.) 3.p.
- Nőtlen urak bálja. (33.;) — Nőtlen urak bálja. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XV.évf. (1896) 8.sz. (II. 23.) 3.p.
- Nyilvános számadás és köszönet. (38.;39.;) — Nyilvános számadás és köszönet. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XXXIV.évf. (1902) 6.sz. (II. 9.) 3.p.
- V.J.: Nyolchetes amerikai út után hétfőn este Szegedre érkezett dr. Szalay József főkapitány. (119.;120.;) — V.J.: Nyolchetes amerikai út után hétfőn este Szegedre érkezett dr. Szalay József főkapitány. *Délmagyarország*, I.évf. (1925) 30.sz. (VI. 23.) 5.p. (Bizonyosan VÁSÁRHELYI Júlia)

- Nyugdíjazták a főkapitányt és a katonai tanácsost. (94.;) — Nyugdíjazták a főkapitányt és a katonai tanácsost. Saját tudósítótól. *Délmagyarország* VII.évf. (1918) 306.sz. (XII.20.) 3-4.p.
- Nyugdíjba megy a főkapitány (93.;) — Nyugdíjba megy a főkapitány. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, VII.évf. (1918) 276.sz. (XI. 16.) 6.p.
- Az orosházi iparkiallítás. (44.;) — Az orosházi iparkiallítás. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XXXI.évf. (1899) 10.sz. (III. 5.) 3.p.
- Az Orosházi Kaszinó évi közgyűlését vasárnap tartotta meg. (42.;) — Az Orosházi Kaszinó évi közgyűlését vasárnap tartotta meg. *Békésmegyei Közlöny*, XXV.évf. (1898) 14.sz. (II. 17.) 3.p.
- Az orosházi polgári olvasókör tisztújító közgyűlése. (43.;) — Az orosházi polgári olvasókör tisztújító közgyűlése. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XXXI.évf. (1899) 4.sz. (I. 22.) 3.p.
- Öregdiákok találkozója a békéscsabai algimnáziumban. (26.;) — Öregdiákok találkozója a békéscsabai algimnáziumban. Szerkesztőségi közlemény. *Körösvidék*, VII. évf. (1926) 150. sz. (VII.6.) 1.p.
- Az „Örökimádás Temploma” gyulai közgyűlése. (45.;) — Az „Örökimádás Temploma” gyulai közgyűlése. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XXXI.évf. (1899) 43.sz. (X. 22.) 4.p.
- PÁLFY (77.;) — PÁLFY József: Szeged és a Dugonics-Társaság. *Délvidéki Szemle*, II.évf. (1943) 7.sz. (július) 291-294.p.
- A piac megrendszabályozója Szalay József dr. főkapitány. (21.;) — A piac megrendszabályozója Szalay József dr. főkapitány. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, IV.évf. 81915) 61.sz. (III. 11.) 6.p.
- A rendőri büntető eljárás. Szalay József dr. fölolvasása. (63.;) — A rendőri büntető eljárás. Szalay József dr. fölolvasása. Saját tudósítótól. *Délmagyarország*, II.évf. (1911) 13.sz. (I. 17.) 3.p.
- Rendőrnapi Szegeden. (40.;) — Rendőrnapi Szegeden. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, IX.évf. (1920) 10.sz. (I. 14.) 4.p.
- Rendőrnapi felhívás, Szeged város közönségéhez. (40.;) — Rendőrnapi felhívás, Szeged város közönségéhez. *Délmagyarország* IX.évf. (1920) 22.sz. (I. 25.) 4.p.

- A rendőrség jótékony — A rendőrség jótékony célú hangversenye. *Bé-
célú hangversenye.* (109.;) *késmegyei Közlöny*, LV.évf. (1928) 225.sz. (X.
4.) 3.p.
- A rendőrség nem er- — A rendőrség nem erkölcsbakter. A Délma-
kölcsbakter. (110.;111.;) *gyarország munkatársától. Délmagyaror-
szág*, V.évf. (1929) 83.sz. (IV.13.) 5.p.
- Szabadtéri játékok. — Szabadtéri játékok. Szerkesztőségi közle-
(135.;) *mény. Délmagyarország*, XIII.évf. (1937)
49.sz. (III. 2.) 3.p.
- Szalay főkapitány meg- — Szalay főkapitány megbízatása. Szerkesztőségi
bízata. (101.;) *közlemény. Délmagyarország*, VIII.évf. (1919)
226.sz. (X. 22.) 3.p.
- Szalay József dr. bé- — Szalay József dr. békéscsabai polgármester.
késcecsabai polgármes- Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*,
ter. (53.;) II.évf. (1911) 187.sz. (VIII. 18.) 4.p.
- Szalay József dr. főka- — Szalay József dr. főkapitány. Saját tudósító-
pitány. (71.;72.;) *tól. Délmagyarország*, IV.évf. (1915) 47.sz.
(II.23.) 5.p.
- Szalay József kerületi — Szalay József kerületi főkapitány. *Délmagyaror-
főkapitány.* (100.;) *szág*, VIII.évf. (1919) 225.sz. (X. 21.) 3.p.
- Dr. Szalay József kép- — Dr. Szalay Józsefképviselőjelöltté kikiáltása. *Bé-
viselőjelöltté kikiáltása.* (50.;) *kés*, XXXIII.évf. (1901) 27.sz. (VII.7.) 4.p.
- Dr. SZALAY József lesz — Dr. SZALAY József lesz újból a főkapitány.
újból a főkapitány. (99.;) Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*
VIII.évf. (1919) 209.sz. (X. 2.) 4.p.
- Dr. Szalay József ny. — Dr. Szalay József ny. kerületi rendőrfőkapi-
kerületi rendőrfőkapi- tány tiszteletbeli doktorrá avatása. *Magyar
tány tiszteletbeli dok- Rendőr*, II.évf. (1935) 22.sz. (XI. 15.) 10.p.
torrá avatása. (128.;)
- Szalay József dr. sze- — Szalay József dr. szegedi rendőrfőkapitány
gedi rendőrfőkapitány gyásza. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*,
gyásza. (6.;) LXIV.évf. (1932) 25.sz. (IV. 2.) 3.p.
- Dr. Szalay József szol- — Dr. Szalay József szolgabírói állásáról le-
gabírói állásáról le- mondás. *Hivatalos Közlemények* (Békésvár-
mondás. (51.;) *megye hivatalos lapja*), IV.évf. (1901) 28.sz.
(VII. 11.) 199.p.

- Dr. Szalay József szolgabírói állásáról lemondás elfogadása. (51.;) — Dr. Szalay József szolgabírói állásáról lemondás elfogadása. *Hivatalos Közlemények* (Békésvármegye hivatalos lapja), IV.évf. (1901) 30.sz. (VII. 25.) 206.p.
- Dr. Szalay József temetése. (8.;) — Dr. Szalay József temetése. *Békés Megyei Közlemény*, LXIV.évf. (1937) 96.sz. (IV. 29.) 3.p.
- Dr. Szalay József nyug. kerületi főkapitány temetése. (16.;116.;) — Dr. Szalay József nyug. kerületi főkapitány temetése. Szerkesztőségi körlemény. *Magyar Rendőr*, IV.évf. (1937) 10.sz. (V. 15.) 218.p.
- Dr. Szalay József ügyészségi megbízotti kirendelése. (31.;) — Dr. Szalay József ügyészségi megbízotti kirendelése. *Hivatalos Közlemények*, (Békés vármegye hivatalos lapja.) III.évf. (1900) 14.sz. (IV. 9.) 89.p.
- Szalay József ügyészségi megbízotti kirendelése. A vármegye rendkívüli közgyűlése. (31.;) — Szalay József ügyészségi megbízotti kirendelése. A vármegye rendkívüli közgyűlése. *Békés*, XXXII.évf. (1900) 16.sz. (IV. 22.) 5.p.
- Szalay József temetése. (4.;9.;10.;) — Szalay József temetése. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, III.évf. (1912) 90.sz. (IV. 18.) 7.p.
- Szeged* napilap betiltása. (1.;) — *Szeged* napilap betiltása. Szerkesztőségi közlemény. *Szeged*, VI.évf. (1925) 77.sz. (IV. 4.) 1.p.
- Szeged népének demonstrációja a Nemzeti Tanács mellett. (86.;) — Szeged népének demonstrációja a Nemzeti Tanács mellett. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, VII.évf. (1918) 261.sz. (XI.1.) 5-6.p.
- A szegedi államrendőrség szombaton kezd meg működését. (107.;) — A szegedi államrendőrség szombaton kezd meg működését. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, VIII.évf. (1919) 246.sz. (XI.15.) 4-5.p.
- A szegedi „Fekete kéz”. (65.;) — A szegedi „Fekete kéz”. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, II.évf. (1911) 39.sz. (II.17.) 7.p.
- A szegedi kaszinó közgyűlése. (133.;) — A szegedi kaszinó közgyűlése. *Délmagyarország*, VIII.évf. (1932) 60.sz. (III. 13.) 5.p.
- A szegedi kerületi rendőrfőkapitányság. Dr. Szalay József a — A szegedi kerületi rendőrfőkapitányság. Dr. Szalay József a miniszteri tanácsos főkapitány.

- miniszteri tanácsos főkapitány. (105.);(
- A szegedi országos nagygyűlés. (61.);
- Szegedi rendőrség államosítása. (107.);
- Szerdán délben a múzeum oszlopcsarnokából temetik Szalay Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. (7.;11.;14.;25.;27.;28.;59.;85.;136.);
- Szervezik a polgárőrséget. (75.);
- A szlavóniai magyarokért. (76.);
- Tanácskozás a gyermekhalandóság csökkentéséről. (22.);
- TARTSÁNYI (118.);
- Templomszentelés Csorváson. (48.);
- TOLNAI (17.);
- Tüntetés a háború mellett. (70.);
- Délmagyarország, VIII.évf. (1919) 243.sz. (XI. 12.) 2.p.
- A szegedi országos nagygyűlés. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, I.évf. (1910) 104.sz. (IX. 24.) 8.p.
- Szegedi rendőrség államosítása. *Délmagyarország*, IX.évf. (1920) 10.sz. (I. 14.) 4.p.
- Szerdán délben a múzeum oszlopcsarnokából temetik Szalay Józsefet a szegedi kultúra nagy halottját. Nekrológ. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, XIII.évf. (1937) 94.sz. (IV. 27.) 3-4.p.
- Szervezik a polgárőrséget. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, VII.évf. (1918) 275.sz. (XI. 15.) 6.p.
- A szlavóniai magyarokért. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, II.évf. (1911) 293.sz. (XII. 22.) 5.p.
- Tanácskozás a gyermekhalandóság csökkentéséről. *Délmagyarszág*, IV.évf(1915) 274.sz. (XI. 13.) 5.p.
- TARTSÁNYI (SCHREIBER) Dániel: A Nemzetközi Bűnügyi Rendőrségi Bizottság XII. ülése Belgrádban. *Magyar Rendőr*, III.évf. (1936) 12.sz. (XII.15.) 299-300.p.
- Templomszentelés Csorváson. Szerkesztőségi közlemény. *Békés*, XXXII.évf. (1900) 43.sz. (X. 28.) 2.p.
- TOLNAI Gábor: Szalay József a bibliofil 1870-1937. *Magyar Könyvszemle*, LXI.évf. (1937) (július - szeptember) III.füzet. 252-254.p.
- Tüntetés a háború mellett. Szerkesztőségi közlemény. *Délmagyarország* III.évf. (1914) 176.sz. (VII. 26.) 7.p.

- Ünnepélyes külsőségek — Ünnepélyes külsőségek között osztották ki a között osztották ki a há- háborús emlékérmeket. Szerkesztőségi közle- borús emlékérmeket. mény, *Délmagyarország*, VI.évf. (1930) 121.sz. (122.); (V. 31.) 2.p.
- Választási mozgal- — Választási mozgalmak. Jelölések, pártgyűlések. Szerkesztőségi közlemény. *Békésmegyei közlöny*, XXVIII.évf. (1901) 72.sz. (IX. 8.) 4.p. (52.);
- Változások a rendőrsé- — Változások a rendőrségen. Szerkesztőségi közle- gen. mény. *Délmagyarország*, VII.évf. (1918) 267.sz. (87.); (XI. 7.) 6.p.
- A vármegye igazoló vá- — A vármegye igazoló választmányának ülése. lasztmányának ülése. Szerkesztőségi közlemény. *Békés XXXII.évf.* (1900) 34.sz. (VIII.26.) 2.p. (49.);
- Városatya-portrék. — Városatya-portrék. Szerkesztőségi közlemény. (112.); *Délmagyarország*, VI.évf. (1930) 39.sz. (II.16.) 8.p.
- VÁSÁRHELYI — VÁSÁRHELYI Júlia: Emlékek Szeged nagy (18.;19.;20.); főkapitányáról: Szalay Józsefről. *Délma- gyarország*, XVI.évf. (1940) 287.sz. (XII.25.) mell. 5-7.p.
- Véres attak a Kölcsey- — Véres attak a Kölcsey-utcában. A rendőr- utcában. A rendőrség kirohanása. Saját tudósítótól. *Délma- gyarország*, III.évf. (1912) 134.sz. (VI. 12.) (67.;68.); 6.p.
- Vidéki rendőrségek ál- — A vidéki rendőrségek államosítása. Szer- lamosítása. kesztőségi közlemény. *Délmagyarország*, II.évf. (1911) 175.sz. (VIII. 3.) 1.p. (66.);
- Vörös-kereszt egyesület — Vörös-kereszt egyesület színi előadása. Szer- (41.); kesztőségi közlemény. *Békés*, XIII. (XXVI.) évf. (1894) 45.sz. (XI. 11.) 5.p.

ALMANACHOK, ÉVKÖNYVEK

- BAKSA — Szegedi kerület tagozódása és névsora (121.); 1923. január 1-én. 393-415.p. In BAKSA Já- nos (szerk.): *Rendőrségi almanach 1923*. Budapest, 1922, Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó. 544p.
- A Magyar Királyi Ferenc — A Magyar Királyi Ferenc József Tudu- József Tudományegyetem mánycsarnokának Évkönyve az 1938/39. tanév- Évkönyve az 1938/39. ről.* Szeged, 1940, Magyar Királyi Ferenc Jó- (128.); zsef Tudományegyetem. 107 p.

- Egyetemi almanachja* 1888 (25. :) — *A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja MDCCCLXXXVII.–LXXXVIII. évről.* Budapest, 1888, Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda. 512 p.
- Egyetemi almanach 1889* (25. :) — *A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem almanachja MDCCCLXXXIX.–XC. évről.* Budapest, 1890, Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda. 514 p.

LEXIKONOK

- KŐSZEGFALVI (58. :) — KŐSZEGFALVI Ferenc: Szalay József (Békéscsaba, 1870. február 17.–Szeged, 1937. április 25.). In KŐSZEGFALVI Ferenc — BORUS Gábor (szerk.): *Hódmezővásárhelyi életrajzi lexikon.* Szeged, 2002, Bába és Társai Kft. 255 p. HU-ISBN 963 93 4779 5.

LEVÉL- IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRAK

- MNL.CsML.HL. (57. :) — MNL. (Magyar Nemzeti Levéltár) , CsML. (Csongrád Megyei Levéltár) HL. (Hódmezővásárhelyi Levéltár)
- MNL.BFL. (109. :) — MNL. (Magyar Nemzeti Levéltár) BFL. (Budapest Fővárosi Levéltár)
- MNL.OL.MTI. (6.;7.;8.;10.;12.;13.; 79.;81.;123.;124.; 125.;128.;135. :) — Magyar Nemzeti Levéltár (MNL.) Országos Levéltár (OL.) Magyar Távirati Iroda anyagai (MTI.)
- MNL.OL.MTJ. (119.;126. :) — Magyar Nemzeti Levéltár (MNL.) Országos Levéltár (OL.) Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek (MTJ.)

JOGSZABÁLYOK

- 1896/XXXIII.tc. (31. :) — 1896/XXXIII.tc. a bűnvádi perrendtartásról.
- 1908/XXXVI.tc. (63. :) — 1908/XXXVI.tc. a büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról.
- 1908/XLVII.tc. (62. :) — 1908/XLVII.tc. a borhamisításnak és hamisított bor forgalomba hozatalának tilalmazásáról.
- 1931/XXVI.tc. (113. :) — 1931/XXVI.tc. a gazdasági és hitellet rendjének, továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról.
- 4 220/1914. (IX. 16) BM.r. (75. :) — 4 220/1914. (IX. 16) BM.r. a polgári őrségek szervezéséről.

- 5 220/1918. (XI. 11.) — 5 220/1918. (XI. 11.) ME.r. Magyarország
ME.r. demokratikus függetlensége, belső rendje,
(75.;) lakosságának személy- és vagyonbiztonsága,
valamint általában a törvényes rend fenntar-
tásának biztosítására létesítendő szerveze-
tekről.
Magyarországi Rendeletek Tára, XLVIII.évf. (1914)
I. füzet. 2314-2325.p.
- 5 047/1919. (X. 1.) — 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség álla-
ME.r. mosításáról.
(104.;) *Magyarországi Rendeletek Tá-ra*, LII.évf.
(1918) I-IV. füzet. 2231-2234.p.
- 242 000/1924. (1925. — 242 000/1924. (1925. II. 5.) BM.r. a m. kir.
II. 5.) BM.r. állami rendőrség létszámegyesítése és az
(106.;) egységes létszamba foglalt fogalmazói és fe-
lügyelői karbeli tisztviselők új rangsorának
megállapítása.
Belügyi Közlöny, XXX.évf. (1925) 15. (Rendkí-
vüli) sz. (IV.9.) 259.p.
- 6 500/1931. (XI. 30.) — 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r. a rendőrség
ME.r. szervezeti változásairól.
(114.;) *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXV.évf.
(1931) XII. füzet. 1533-1534.p.

KÖZLEMÉNYEK

- Dr. Szalay József sze- — Dr. Szalay József szegedi rendőrkerületi főka-
gedi rendőrkerületi fő- pitánnyá kinevezése.
kapitánnyá kinevezése. *Belügyi Közlöny*, XXIV.évf. (1919) 52.sz.
(106.;) (XI. 16.) 1438.p.

**Dr. SZALAY József bibliofil rendőrfőkapitány
válogatott publikációinak jegyzéke**

1. SZALAY József: A rendőri büntető eljárás.
I.rész. *Szegedi Napló*, XXIII.évf. (1900) január. 18. 2-3.p.
II.rész. *Szegedi Napló*, XXIII.évf. (1900) január. 19. 3.p
III.rész. *Szegedi Napló*, XXIII.évf. (1900) január 20. 4-5.p
IV.rész. *Szegedi Napló*, XXIII.évf. (1900) január. 21. 4.p.
2. SZALAY József: Szegedi városi közkönyvtár. *Szegedi Napló*, XXXIII. (1910) (IX. 21.) 1-3.p.
3. SZALAY József: Círóka maróka. Mese. *Szegedi Napló*, XXXV.évf. (1912) május. 13. 2-4.p.
4. SZALAY József: *Műgyűjtésről: szegedi amatőrök*. Szeged, 1912, Leopold Nyomda. 11 p.
5. SZALAY József: Műgyűjtésről. 9-17.p. In LUGOSI Dömötör (szerk.): *Szegedi amatőrök. Színházi Újság Albuma*. Szeged, 1912, s.n.
6. SZALAY József: Reformtörekvések a közigazgatásban.
I.rész. *Szegedi Napló*, XXXV.évf. (1912) január 28. 2.p.
II.rész. *Szegedi Napló*, XXXV.évf. (1912) január 31. 3.p.
III.rész. *Szegedi Napló*, XXXV.évf. (1912) február 2. 3-4.p.
7. SZALAY József: Rendőrbírószági esetek.
I.rész. *Szegedi Napló*, XXXV.évf. (1912) március 5. 1-3.p
II.rész. *Szegedi Napló*, XXXV.évf. (1912) március. 6. 1-3.p.
III.rész. *Szegedi Napló*, XXXV.évf. (1912) március. 7. 1-2.p.
8. SZALAY József: A szegedi munkaközvetítés.
I.rész. *Szegedi Napló*, XXXIX.évf. (1916) január 27. 4.p.
II.rész. *Szegedi Napló*, XXXIX.évf. (1916) január 28. 4-5.p.
9. SZALAY József: Zúzvara herceg viadala Kikelet herceggel. Magyar mese. *Szegedi Napló*, XXXV. évf. (1916) május 7. 2-5.p.
10. SZALAY József: Műgyűjtésről. 10-16.p. In LUGOSI Döme (szerk.): *Katalógus a Szegedi Műbarátok Köre 1917. évi pünkösdi kiállításához*. Szeged, 1917. Szegedi Műbarátok Köre. 75 p.
11. CSERZY Mihály — SZALAY József: *Ugarimadás*. Szeged, 1921, Délmagyarország Hírlap- és Nyomdavidállalat. 79 p.
12. SZALAY József: Ajánlással és kézírással ékes könyvek.
I.rész. *Magyar Bibliofil Szemle*, I.évf. (1924) 2.sz. 69-77.p.
II.rész. *Magyar Bibliofil Szemle*, I.évf. (1924) 3.sz. 185-190.p.
III.rész. *Magyar Bibliofil Szemle*, II.évf. (1925) 1-2.sz. 54-56.p.
IV.rész. *Magyar Bibliofil Szemle*, II.évf. (1925) 3.sz. 145-147.p.
V.rész. *Magyar Bibliofil Szemle*, II.évf. (1925) 4.sz. 234-236.p.
13. SZALAY József: Tíz év mérlege. *Rendőrr*, III.évf. (1929) Jubiláris szám (X. 24.) 3-8.p.
14. SZALAY József: *A könyvről és a könyvszeretetről*. Szeged, 1931, Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Részvénytársaság. 22 p.

